

NATUURTOETS bouwlocatie De Bunderhof te Reeuwijk-Brug

22 juli 2008
in opdracht van
Grachtstaete Gouda Ontwikkeling B.V.

Bouwlocatie 'De Bunderhof'
Natuurinventarisatie t.b.v.
woningbouw op
tuinbouwgronden (boomkwekerij)

onderzoeksterrein gelegen binnen
kilometerhokken 108/450 en 109/449+450

foto voorpagina:
overzichtsfoto projectgebied

Voor gewaarmerkte rapportage.
contact opnemen met GroenTeam

onderzoek en rapportage onder verantwoordelijkheid van:
drs. John Mulder, veldonderzoek
ing. Jan Oosterbaan, eindrapportage

1 INLEIDING	
1.1 Situatie, ingreep en mogelijke consequenties.....	1
1.2 Aanpak onderzoek	2
1.3 Gegevensbronnen.....	4
1.4 Inventarisatie terreinkenmerken en biotoopbeoordeling	6
2 BRONNENONDERZOEK EN TOETSING	
2.1 Vissen, amfibieën en reptielen.....	8
2.2 Zoogdieren	9
2.3 Vogels	10
2.4 Vaatplanten en andere vegetatieve soorten.....	11
2.5 Ongewervelde soorten.....	11
3 BEVINDINGEN ONDERZOEK	
3.1 Conclusies.....	13
3.2 Beschrijving eigenschappen beleidsrelevante soorten.....	15
4 RELEVANTE REGELGEVING	
4.1 Inleiding	17
4.2 Verbodsbepalingen Flora- en faunawet	17
4.3 Vrijstelling en ontheffing verbodsartikelen.....	19
4.4 Provinciaal soortenbeleid.....	23
5 NATUURSCHADE EN MAATREGELEN	
5.1 Natuurschade en consequenties.....	24
5.2 Advies mitigerende maatregelen.....	26
5.3 Eindconclusie	30
GERAADPLEEGDE LITERATUUR	33
GEBRUIKTE TERMEN EN AFKORTINGEN	37
BIJLAGE 1 - BEOORDELINGSSCHEMA FLORA- EN FAUNAWET	40
BIJLAGE 2 - PLANKAART	41

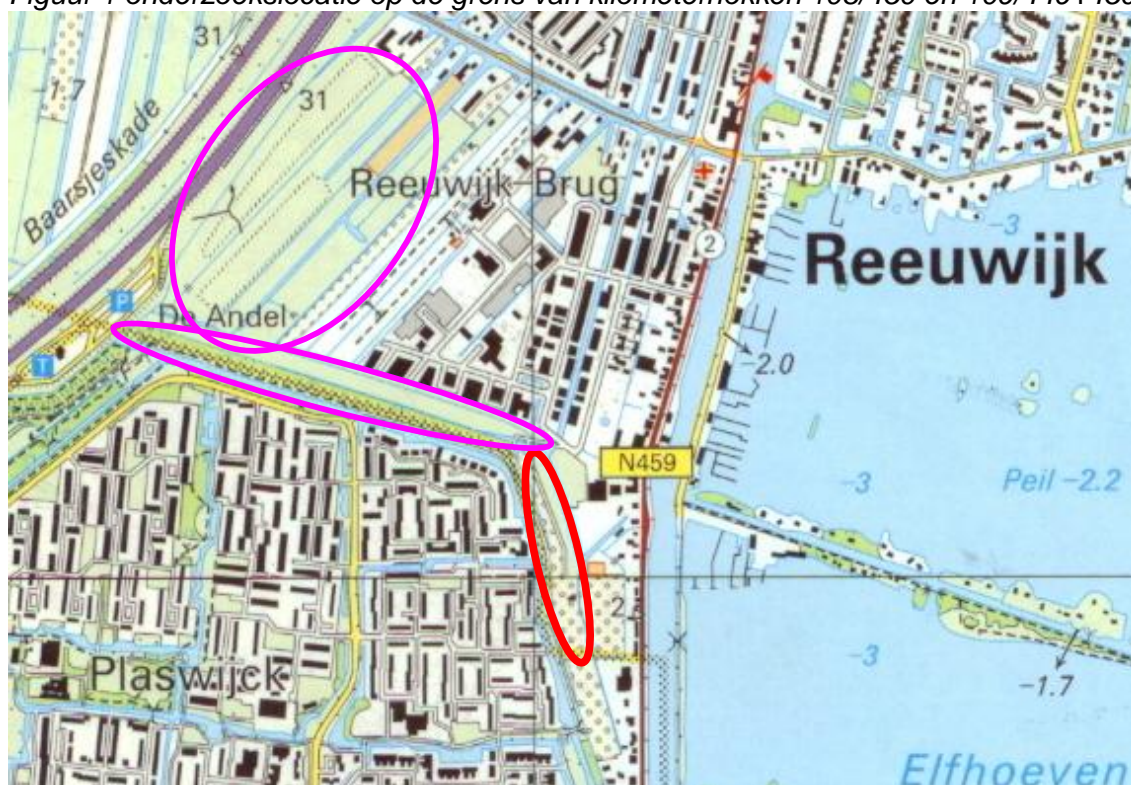
1 INLEIDING

1.1 Situatie, ingreep en mogelijke consequenties

Situering

De onderzoekslocatie is gelegen in een smalle strook tussen de bebouwde kommen van Gouda en Reeuwijk (figuur 1). Het betreft een boomkwekerij met betonpad en een lage schuur, gelegen achter de bouwpercelen tussen Zoutmansweg 72 en 118.

Figuur 1 onderzoekslocatie op de grens van kilometerhokken 108/450 en 109/449+450

rood = onderzoekslocatie Grachtstaete

paars = aangrenzende onderzoekslocatie Andel 2007 (GroenTeam)

Ingreep en natuurschade

Hier is woningbouw voorzien, bestaande uit appartementen, vrijstaande woningen en twee onder één kap (zie Bijlage 2). De voorgenomen ingreep gaat geheel ten koste van op het terrein aanwezige flora en fauna, nader te omschrijven als 'natuurschade'.

Mogelijke consequenties vanwege natuurschade

In dat kader biedt de *Flora- en faunawet* (Ff-wet) bescherming aan planten en dieren, onder meer tegen zogeheten 'natuurschade' waaronder ook Europese regelingen zoals de Vogelrichtlijn (REG 1997) en de Habitatrichtlijn (REG 1992/ 1997).

Onder natuurschade zoals bedoeld onder art. 8, 9, 10, 11 en 12 van de Flora- en faunawet (zie § 4.2) wordt begrepen de schade welke door werkzaamheden aan ter

plaatse voorkomende (individuen van) beschermde soorten planten en dieren en vaste verblijf- en voortplantingsplaatsen daarvan, wordt toegebracht (zie verder § 5.1).

De wet schrijft de verplichting voor om zo'n voorgenomen ingreep te toetsen aan:

- aanwezige natuurwaarden en soorten om daarmee vast te stellen welke plant- en diersoorten er voorkomen;
- mogelijke aanwezigheid van (ontheffingsplichtige) soorten van tabel 2 en/of 3 AMvB (art. 75 Ff-wet, zie ook § 4.3);
- de kans dat deze ontheffingsplichtige soorten bedreiging of verstoring door de werkzaamheden zouden kunnen ondergaan en of hierbij sprake is van '*wezenlijke invloed*' (LNV 2005; DLG 2006) dan wel de mogelijke bedreiging van de '*gunstige staat van instandhouding*' (zie § 3.3);
- voorgenomen maatregelen om bedreiging of verstoring van individuele planten en/of dieren van tabel 2 en/of 3 AMvB strikt te voorkomen en van soorten van tabel 1 AMvB zoveel als redelijkerwijs mogelijk te voorkomen.

De wet onderscheidt in dat beschermingskader verschillende wettelijke 'belangen' waaraan ook verschillende beschermingsvoorwaarden zijn verbonden (§ 4.3): het onderhavige project valt onder het belang '*ruimtelijke ingrepen en ontwikkelingen*' (LNV 2005).

Om nader vast te kunnen stellen in hoeverre en op welke wijze in dit project ál of géén natuurschade zou kunnen ontstaan, vergt nader onderzoek (zie hoofdstukken 2 en 3).

1.2 Aanpak onderzoek

Strekking van het onderzoek

Deze natuurinventarisatie is gericht op de *directe verstorende en/of bedreigende effecten* van maatregelen en/of werkzaamheden op flora en fauna. Daartoe wordt de aanwezige flora en fauna in het plangebied geïnventariseerd door middel van literatuurstudie en veldinventarisaties.

De resultaten van de inventarisaties worden vastgelegd in de onderhavige Natuurtoets waarin de uitkomsten worden getoetst aan de Flora- en faunawet.

Met de daarin uitgewerkte analyse en onderbouwing fungeert deze als aantoonbare bewijslast bij eventuele controle op naleving van de Ff-wet, óók voor de situatie waarin er géén ontheffingsplichtige soorten in het geding zijn (soorten uit tabel 2 en/of 3 AMvB, zie § 4.3).

Op basis van de met de inventarisatie vastgestelde, mogelijke effecten van de werkzaamheden op flora en fauna wordt in de Natuurtoets voorts advies uitgebracht over de uitvoeringsvorm en/of de wijze van uitvoeren. Dit advies is gericht op het strikt vermijden van natuurschade ten aanzien van *ontheffingsplichtige* soorten of individuen, dan wel het *zoveel als redelijkerwijs mogelijk* beperken van natuurschade ten aanzien van overige soorten (mitigerende maatregelen, zie § 5.2).

Indien compenserende maatregelen nodig blijken vallen uitgewerkte voorstellen daartoe buiten dit onderzoekskader.

Onderzoeksplan

- Als eerste vindt beoordeling plaats van terreinkenmerken, de daarmee samenhangende biotoop en de ecologische betekenis van de locatie ten opzichte van zijn omgeving. Deze beoordeling is gericht op de natuurwaarden van het primaire onderzoeksgebied en de directe omgeving (invloedsfeer van te verrichten werkzaamheden), met name op de potentieel te verwachten beschermde, ontheffingsplichtige soorten flora en fauna (zie ook § 4.3). De beoordeling vindt plaats door middel van een algemene verkenning van de situering van de locatie en van de terreinkenmerken.
- Vervolgens wordt de beoordeling getoetst aan de verspreiding van soorten op basis van reeds bekende biogeografische informatie uit verspreidingsatlassen en overige literatuur, aan indicaties van Het Natuurloket en aan andere beschikbare onderzoeken. Die informatie is echter veelal zeer incompleet (zie ook § 1.3).
- Op grond van het voorgaande wordt bepaald voor welke soortgroepen nadere veldinventarisaties gewenst zijn die in het daartoe meest effectieve deel van het seizoen moeten worden verricht (zie tabel 1).

Tabel 1: inventarisatieperioden

Inventarisatieperiode:	mrt.	april	mei	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec. t/m febr.
vissen.....	xxxx	xxxx	xxxx	yyyy	yyyy	yyyy	xxxx	xxxx	xxxx	x-----x
amfibieën, reptielen.....	. . . x	xxxx	xxxx	xxvv	vvvv	vvvv	niet	niet	niet	niet
zoogdieren (grondgebonden)	. xxx	oooo	oooo	oooo	oooo	oooo	ooxx	xxxx	xxxx	x-----x
vleermuizen.....	niet	zzzz	zzzz	zzzz	zzzz	obbb	bbbb	bboo	ooww	w-----w
broedvogels.....	. . xx	xxxx	xxxx	xxxx	x . . .	niet	niet	niet	niet	w-----w
vlinders, libellen.....	niet	niet	xxxx	xxxx	xxxx	xxxx	niet	niet	niet	niet
vaatplanten.....	niet	niet	xxxx	xxxx	xxxx	xxxx	niet	niet	niet	niet
<i>x = optimale periode voor alle soorten</i> <i>v = aanvullende periode voor Rugstreeppad, groene kikkers en salamanders (echter voor uitsluiting geen juist moment)</i> <i>y = minder optimale periode (indien te hoge temperaturen)</i> <i>o = ongeschikte periode</i> <i>niet = periode waarin adequaat onderzoek niet uitvoerbaar is</i>					<i>z = periode onderzoek naar vaste zomerverblijven en foerageerplaatsen vleermuizen</i> <i>b = onderzoek naar baltsroep- en paarplaatsen vleermuizen</i> <i>w = onderzoek naar vaste winterverblijven vleermuizen en standvogels</i>					

Veldinventarisatie omvat voor de verschillende soortgroepen veelal meerdere en, afhankelijk van de soorten ook *in verschillende perioden*, af te leggen veldbezoeken in de meest optimale inventarisatieperioden. Daartoe wordt gebruik gemaakt van de gebruikelijke bezoekfrequenties, bezoekmomenten en tijdsspannen, alles passend in door de overheid onderschreven onderzoeksmethoden (o.m. Bergers 1997; van Dijk 2004; Groenveld 2001).

- De met literatuuronderzoek, veldverkenning en veldinventarisatie(s) te verzamelen en te toetsen informatie wordt aangewend om inzichtelijk te maken:
 - welke beschermde planten en dieren er in het onderzoeksgebied voorkomen of met grote waarschijnlijkheid kunnen worden verwacht (hoofdstukken 2 en 3);
 - voor welke soorten een ontheffingsaanvraag nodig is (hoofdstuk 3 en § 5.1);
 - met welke (mitigerende en/of preventieve) maatregelen de natuurschade in de vorm van directe effecten, kan worden voorkómen (§ 5.2; verklaring begrippen, zie lijst gebruikte termen).

Opzet rapportage

In beginsel wordt in de rapportage aan *alle* mogelijke soortgroepen van (beschermde) organismen aandacht geschonken: voor sommige niet méér dan slechts het aangeven waarom daarvan géén beschermde soorten op de locatie worden verwacht, dan wel waarom sommige soorten niet worden bedreigd of verstoord. Hiermee wordt aange- toond en onderbouwd op welke gronden is vastgesteld met welke beschermde soorten rekening moet worden gehouden.

In het vervolg van hoofdstuk 1 worden in § 1.3 de beschikbare informatiebronnen voor natuurgegevens aangegeven terwijl in § 1.4 de bevindingen worden weergegeven van de terreinkenmerken en de daarop gebaseerde biotoopbeoordeling.

Naar aanleiding van de aanpak zoals beschreven in het onderzoeksplan, worden vervolgens in hoofdstuk 2 de bevindingen uit het literatuuronderzoek en toetsing aan de biotoop per soortgroep in een aparte paragraaf aangegeven. Daar wordt per soort- groep ook aangegeven in hoeverre oudere gegevens beschikbaar zijn. Bovendien wordt onderbouwd welk veldonderzoek in ieder geval nodig wordt geacht.

In hoofdstuk 3 worden de bevindingen van de veldinventarisaties weergegeven en wordt ook nader ingegaan op de soorten die beschermd zijn, een ontheffingsplichtige status hebben (zie § 4.3) en bovendien:

- bij ons veldonderzoek daadwerkelijk zijn aangetroffen, of,
- bij recente waarnemingen zijn aangetroffen (bestaande gegevens), of,
- in deze biotoop gezien verspreidingsgegevens, zeker (kunnen) worden verwacht.

In dit hoofdstuk worden voorts conclusies getrokken met betrekking tot mogelijke noodzaak tot nader onderzoek van ecologische relaties. Bovendien wordt ingegaan op de te verwachten juridisch zwaarder beschermde soorten (tabel 2 en 3 AMvB) en de gunstige staat van instandhouding daarvan.

Tenslotte wordt in dit hoofdstuk tevens aangegeven welke, mogelijk in de regio voor- komende, ontheffingsplichtige soorten hier *met zekerheid* niét behoeven te worden verwacht.

In hoofdstuk 4 wordt een toelichting gegeven op de relevante regelgeving, te weten Flora- en faunawet en eventueel geldend provinciaal soortenbeleid.

In het laatste hoofdstuk (5) wordt ingegaan op de natuurschade en worden maatrege- len geadviseerd om deze natuurschade tegen te gaan dan wel te voorkomen.

Dit hoofdstuk wordt beëindigd met een eindconclusie waarin de voor de initiatiefnemer relevante conclusies beknopt op een rij worden gezet.

1.3 Gegevensbronnen

Onderzoeksdoel

Deze natuurinventarisatie richt zich op de Flora- en faunawet en de daarin geregelde 'soortbescherming'. De toets aan de Ff-wet richt zich daarbij met nadruk op soorten die volgens de Flora- en faunawet beschermd en tevens ontheffingsplichtig zijn.

Belangrijke gegevensbronnen

Voor globale toetsing aan de soortbescherming bestaan twee belangrijke literatuurbronnen: Het Natuurloket en verspreidingsatlassen. Daarnaast zijn er ook (recentere) verspreidingsgegevens beschikbaar uit andere bronnen (zie geraadpleegde literatuur).

Het Natuurloket geeft gegevens per kilometerhok (1x1 km) met daarbij aangegeven het niveau van onderzoek voor een soortgroep inclusief aantallen aangetroffen soorten met beschermingsstatus, zonder echter de soorten expliciet te noemen: die soortgegevens kunnen, indien gewenst, worden aangekocht waarvan de eventuele aanbeveling in de afweging en het advies van deze toets worden meegenomen.

Verspreidingsgegevens bieden informatie per uurhok (5x5 km) wat een indicatie geeft in welke delen/ landschappen/ biotopen van Nederland bepaalde soorten zich hebben gevestigd, zonder daarbij de preciese locatie aan te geven.

Beide bronnen bieden een relatief beperkt onderzoeksniveau. De informatie is gebaseerd op waarneming binnen de betreffende kilometerhokken (Het Natuurloket) of zelfs het uurhok (verspreidingsgegevens). Het onderzoeksgebied beslaat daarbij slechts een beperkt deel van de betreffende *kilometerhokken* en vormt van het betreffende *uurhok* een *zeer* klein deel.

De informatie van Het Natuurloket en de verspreidingsgegevens zijn bovendien weinig precies omdat die slechts is gebaseerd op steekproeven: indien in een hok de soort niet als aanwezig staat vermeld is dat veelal omdat in dat hok naar die soort(groep) nog geen onderzoek heeft plaatsgevonden. Er worden bij veldinventarisaties in de praktijk dan ook op veel onderzoekslocaties soorten aangetroffen die nog nergens voor die regio staan geregistreerd.

Biotoopbeoordeling als onderdeel van de verkenning speelt dan ook een belangrijke rol om in te schatten welke soorten kunnen worden verwacht. Naar aanleiding van die beoordeling wordt met veldinventarisatie van met name de ontheffingsplichtige soorten gecontroleerd of een soort aanwezig is of waarschijnlijk niét.

Veldonderzoek en aanwezigheid

Veldonderzoek heeft, met name met betrekking tot schaars voorkomende dieren, altijd te maken met onvoorspelbaarheid: *absolute* uitsluiting dat een bepaalde bijzondere soort voor zou komen is veelal *niet* mogelijk.

Bovendien zijn er nog veel lacunes in de gedragkennis, zoals thans blijkt met betrekking tot het voortplantingsseizoen van Rugstreeppad, wisselende seizoenshabitats bij vissen of locatiegebruik door vleermuizen: in dit kader hanteert het Ministerie beoordelingscriteria waarbij 'het zekere voor het onzekere' wordt genomen.

Beschikbare gegevens en noodzaak tot inventarisatie

Uit de gegevens van de databank van Het Natuurloket blijkt dat van de betreffende kilometerhokken flink wat gegevens beschikbaar zijn, zoals van vaatplanten, korstmossen, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en sprinkhanen.

Voorts heeft door GroenTeam in 2007 op basis van deze gegevens, aangevuld met verspreidingsgegevens, in het hok 108-450 aanvullende veldinventarisatie plaatsgevonden (project Andel, GroenTeam 2007).

Op basis van het gegevensonderzoek (zie hoofdstuk 2) in samenhang met een biotoopbeoordeling (§ 1.4) wordt onderbouwd of er wél of géén ontheffingsplichtige soorten zijn te verwachten en of nadere veldinventarisatie nodig is.

1.4 Inventarisatie terreinkenmerken en biotoopbeoordeling

Ecologische context

De situering van het plangebied langs de Omloopkade met zijn groen en watergangen (foto 1) en de Reeuwijkse plassen brengt een omgevings situatie met zich mee waarin ook bijzondere soorten voorkomen. Echter van de planlocatie biedt het terrein zelf, met zijn onkruidbestrijding, intensieve teelt en onderbemaling, géén wezenlijke habitatvoorwaarden als leefgebied voor faunasoorten, hoogstens tot zeer beperkt medegebruik vanuit aangrenzende gebieden.

Terreinkenmerken en biotoopbeoordeling

De boomkwekerij kenmerkt zich door een lage ligging, een betonpad in het midden (foto 2), intensieve teelten met enkele schaduwhallen (foto's 2 en 3) en een schuur voor opslag van gereedschap e.d. (foto 4). Het terrein wordt aan twee zijden begrensd door watergangen (foto's 1 en 6) waarvan de watergang langs de Omloopkade wordt afgeschermd door een windscherm (foto's 1 en 2).

Foto 1: rechts de kwekerij, links de Omloopkade langs de woonwijk Plaswijk van Gouda

Foto 2: windscherm, intensieve teelt, betonpad

foto 3: schaduwhal

foto 4: schuurtje voor opslag

foto 5: het schuurtje van een afstand

foto 6: watergang langs de oostzijde

Werkzaamheden en natuurschade

Het slopen van het schuurtje en het bouwrijp maken van het terrein kan voor eventueel op de kwekerij aanwezige dieren een bedreiging vormen waarmee zogenaamde 'natuurschade' ontstaat.

Dat kan wellicht ook een ontheffingsplichtige soort betreffen, zoals bijvoorbeeld Ringslang.

Ontheffingsplichtige soorten vergen *vooraf* het verkrijgen van een ontheffing. Aan die ontheffing worden voorwaarden gekoppeld welke ook in de uitvoering dienen te worden geïntegreerd, dan wel ter preventie *voorafgaand daaraan* dienen te worden uitgevoerd. Om nader vast te kunnen stellen in hoeverre en op welke wijze natuurschade in dit project kan ontstaan, vergt nader onderzoek (zie hoofdstukken 2 en 3).

2 BRONNENONDERZOEK EN TOETSING

Het onderzoek dat in dit hoofdstuk per soortgroep wordt weergegeven betreft de toetsing van reeds bestaande inventarisatie- en verspreidingsgegevens aan de biotoopbeoordeling en aan de te verrichten werkzaamheden, op grond waarvan wordt vastgesteld of eventueel nadere veldinventarisatie gewenst is.

2.1 Vissen, amfibieën en reptielen

Beschikbare gegevens en biotoopbeoordeling

Uit de databank van Het Natuurloket blijkt uit de drie betreffende kilometerhokken ten aanzien van deze soortgroepen slechts van reptielen en vissen substantiële onderzoeksgegevens beschikbaar zijn.

Vissen

Het Natuurloket geeft aan dat één ontheffingsplichtige soort is aangetroffen van de Habitatrichtlijn doch niet van de Rode Lijst: ongetwijfeld de Kleine modderkruiper.

Verspreidingsgegevens (de Nie 1995/ 1998; Ravon 27/07) bevestigen dit, evenals inventarisaties van GroenTeam (2007).

Bittervoorn is zowel in de literatuur (het uurhok) als in de veldinventarisatie van GroenTeam van 2007, in de op de watergangen van dit project aansluitende watergangen (zie paarse aanduiding figuur 1) niet aangetroffen en kan dus voor deze omgeving worden uitgesloten.

Voorts kan hier ook de Kroeskarper worden verwacht (zie ook GroenTeam 2007) als soort van de Rode Lijst (LNV 2004).

Amfibieën

Uit verspreidingsgegevens blijken beschermde soorten te kunnen worden verwacht als Gewone pad, Bruine kikker, Groene kikkers en Kleine watersalamander (Bergmans 1986; Creemers 1996; Ravon 27/07).

In de betreffende regio is echter ook de ontheffingsplichtige Rugstreeppad geregistreerd (uurhok, Ravon 24/06). Echter veldinventarisaties van GroenTeam (2007) hebben aangetoond dat de soort binnen een straal van meer dan 1 km *in ieder geval* niet aanwezig is. Veldinventarisaties van GroenTeam in 2007 en veldinventarisaties van GroenTeam in Polder Reeuwijk in 2008 (rapportage nog niet beschikbaar) hebben wél vastgesteld dat de soort in de omgeving van de Tempel, 2 tot 3 km westelijk van de A12, aanwezig is. Dit is echter ruim buiten de actieradius van de soort.

Andere beschermde amfibieën zijn hier, gezien de biotoop (Nöllert 2001, Stumpel 2006) en verspreidingsgegevens (Ravon 27/07), op de voorhand niet te verwachten.

Reptielen

Uit verspreidingsgegevens blijkt dat in deze regio de Ringslang wordt aangetroffen (Ravon 27/07) terwijl deze soort eveneens in het kilometerhok is geregistreerd. Het plangebied ligt ook zeer nabij het oorspronggebied van de hier levende populatie, de groenzone met geluidswal langs de noordwestzijde van Bloemendaal (de Noorderhout; zie ook Siebelink 2003). Voorts is de soort in 2007 aangetroffen langs de watergangen in het verlengde van de watergangen langs onderhavige boomkwekerij

(GroenTeam 2007), terwijl de soort ook regelmatig langs de Omloopkade wordt aangetroffen (mond. meded.).

Volgens de huidige gebruiker van de boomkwekerij worden de dieren ook met enige regelmaat in het voorjaar zonnend aangetroffen op het betonpad, om op te warmen.

Andere reptielen komen in deze regio niet voor.

Conclusie

Op de onderzoekslocatie kunnen, gezien de literatuurgegevens, eerder onderzoek en biotoopbeoordeling, naast wellicht enkele beschermde soorten die onder de landelijke vrijstelling vallen, ook enkele ontheffingsplichtige soorten worden verwacht, te weten in de watergangen Kleine modderkruiper en Bittervoorn en op de kwekerij zelf wellicht een enkele zonnende Ringslang.

De op grond van de beschikbare gegevens te verwachten beschermde soorten in het onderhavige onderzoeksgebied zijn weergegeven in tabel 2 (blz. 14).

2.2 Zoogdieren

Beschikbare gegevens en biotoopbeoordeling

Uit de databank van Het Natuurloket blijkt dat zoogdieren in het betreffende kilometerhok beperkt zijn onderzocht, waarbij toch 4 ontheffingsplichtige soorten zijn aangetroffen, naar alle waarschijnlijkheid vleermuizen.

Verspreidingsgegevens bieden de volgende inzichten:

Grondgebonden zoogdieren

Van de soorten welke volgens de verspreidingsgegevens (Broekhuizen 1992) zijn aangetroffen in het betreffende uurhok of de regio zullen, gezien de situatie en biotoopomstandigheden, slechts een beperkt aantal soorten wellicht binnen het plangebied kunnen worden aangetroffen, te weten Egel, Mol, Hermelijn, Bunzing, Woelrat, Bosmuis, Huismuis en mogelijk Haas.

Gezien onderzoeksgegevens in het aansluitende gebied (GroenTeam 2007) en de biotoop van het huidige plangebied (foto's 2 t/m 6) kan de in het uurhok in het verleden geregistreerde Waterspitsmuis (Broekhuizen 1992, zie ook Mosterd 1959; Dijkstra 1997), in het plangebied worden uitgesloten terwijl voor de eveneens in het uurhok geregistreerde Noordse woelmuis de biotoop ook in de wijde omgeving geheel ongeschikt is (zie ook Bergers 1998).

Overigens zijn bij het onderzoek van GroenTeam (2007) wel Dwergmuis en Rosse woelmuis aangetroffen, maar het huidige plangebied biedt daartoe geen geschikte habitat.

De op grond van de beschikbare gegevens mogelijk te verwachten beschermde soorten in het onderhavige onderzoeksgebied zijn weergegeven in tabel 2 (blz. 14).

Vleermuizen

Verspreidingsgegevens (Limpens 1997) tonen aan dat in het betreffende uurhok tenminste 4 soorten vleermuizen kunnen worden verwacht: Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis, Laatvlieger en Meervleermuis (zie ook Haarsma 2003 en GroenTeam 2005).

Het plangebied vormt deels wellicht een potentieel geschikt foerageergebied (bijvoorbeeld watergangen, maar ook boven de kwekerij) doch in de omgeving zijn veel betere alternatieven aanwezig.

Tevens kunnen watergangen fungeren als vaste vliegroute (met name ook langs de Omloopkade) doch deze worden door de ingreep niet aangetast.

Voorts is bij de ecologische verkenning vastgesteld dat het aanwezige schuurtje geheel géén geschikte condities als verblijfplaats biedt (zie ook Kapteyn 1995; Limpens 1997): derhalve zijn er géén redenen aangetroffen die duiden op de wenselijkheid tot nadere veldinventarisatie van vleermuizen.

Conclusie zoogdieren

- * Op de onderzoekslocatie worden, gezien literatuurgegevens en biotoopbeoordeling, enkele beschermde grondgebonden soorten verwacht (zie tabel 2 blz. 14) die onder de algemene landelijke vrijstelling vallen (zie § 4.2): nadere veldinventarisatie is derhalve niét zinvol.
- * De omstandigheden zijn zodanig dat ook nadere veldinventarisatie naar vleermuizen, niét zinvol is.

2.3 Vogels

Beschikbare gegevens

Uit de databank van Het Natuurloket blijkt dat binnen de betreffende kilometerhokken tenminste 4 vogelsoorten van de Rode Lijst zijn aangetroffen: gezien de habitat kan dat slechts gebiedsdelen betreffen die aan het plangebied grenzen.

Ongetwijfeld zullen binnen de terreingrenzen van het plangebied langs oevers, in het water dan wel op een enkele plek in het schuurtje of elders, enkele broedende vogels voorkomen (Hustings 2002; Het Natuurloket 2008).

Broedvogels:

Broedende vogels mogen onder géén enkele conditie worden verstoord (zie § 4.2) waarbij tijdens alle werkfasen beschermingsvoorwaarden in acht moeten worden genomen (mitigerende maatregelen, zie § 5.2).

Binnen de plangebiedsgrenzen zijn voorts géén verblijfsmogelijkheden aanwezig voor holtenbroedende standvogels.

Conclusie broedvogels

De onderzoekslocatie kent omstandigheden waarvan zeker diverse broedvogels gebruik zullen maken. Werkzaamheden die verstoring of zelfs bedreigend kunnen zijn voor broedende vogels dienen in beginsel buiten het broedseizoen plaats te vinden (zie verder §§ 4.2 en 5.2). Mede omdat er géén schuilmogelijkheden voor holtenbroedende soorten aanwezig zijn is nadere veldinventarisatie naar broedvogels ook niet nodig.

2.4 Vaatplanten en andere vegetatieve soorten

Beschikbare gegevens en biotoopbeoordeling

Vaatplanten

Uit de databank van Het Natuurloket blijkt dat de betreffende kilometerhokken goed op vaatplanten zijn onderzocht waarbij 2 ontheffingsplichtige soorten zijn geregistreerd en 4 van de Rode Lijst (LNV 2004).

Echter de biotoop, een boomkwekerij, biedt geen enkele groeiplaatsvoorwaarde voor bijzondere planten (Weeda 1988; v.d. Meijden 2000; Kreutz 2000). Derhalve kunnen ontheffingsplichtige soorten hier worden uitgesloten.

Korstmossen en paddenstoelen

Van deze soortgroepen zijn in Nederland thans géén soorten beschermd: er zijn echter wel lange Rode Lijsten (LNV 2004). Deze groepen zijn volgens Het Natuurloket 'niet' binnen het kilometerhok onderzocht. Gezien de biotoop op de onderzoekslocatie zijn er ook géén bijzondere soorten te verwachten (korstmossen: Aptroot 1998; van Herk 2004; paddenstoelen: Nauta 1995; Gerhardt 1997/1999).

Mossen

Van de mossen zijn in Nederland slechts 5 soorten wettelijk beschermd. Deze komen echter deels *niet* (meer) in Nederland voor of zijn erg zeldzaam, en komen alle slechts in zeer specifieke natuurlijke biotopen voor.

Deze soorten worden in deze regio *geheel niet* verwacht (zie ook Dort 2002).

Conclusie

Ontheffingsplichtige vaatplanten en mossen kunnen hier op basis van groeiplaatsfactoren worden uitgesloten.

2.5 Ongewervelde soorten

Beschikbare gegevens

Bij ongewervelden moet men denken aan vlinders, libellen, sprinkhanen en 'overige ongewervelden' zoals mieren, kevers (land en water), kreeftachtigen, weekdieren e.d. Deze groepen kennen eveneens beschermde soorten terwijl voor sommige soorten ook een ontheffingsplicht geldt.

De databank van Het Natuurloket geeft aan dat in het betreffende kilometerhok slechts naar dagvlinders, sprinkhanen en libellen goed onderzoek is verricht. Daarbij is in km-hok 108-450 één ontheffingsplichtige libel geregistreerd, ongetwijfeld de Groene glazenmaker (zie ook de Vries 2003; LNV 2001; Dijkstra 2002): deze libel komt in het poldergebied ten westen van de rijksweg A12 voor vanwege de daar aanwezige krabbescheervegetaties.

Echter inventarisatie van GroenTeam (2007) heeft uitgewezen dat aan de oostkant van de A12 geheel géén krabbescheer voor komt, wat in eind juni 2008 ook nog is gecontroleerd in de watergangen langs het plangebied: ontheffingsplichtige libellen kunnen dus voor dit plangebied worden uitgesloten.

De verspreidingsgegevens geven voorts ook géén beschermde soorten van dagvlinders, sprinkhanen en mieren aan (dagvlinders: Wynhoff 1995; Bink 1992; Bos 2006; sprinkhanen: Odé 1997; Kleukers 2004; mieren: Peeters 2004), terwijl ook de biotoop daartoe geen aanleiding geeft.

Met betrekking tot weekdieren zijn vrijwel geen verspreidingsgegevens beschikbaar (waterkevers: Drost 1992; zoetwatermollusken: Gittenberger 2004). De inventarisatie van GroenTeam (2007) heeft uitgewezen dat de eventueel te verwachten ontheffingsplichtige soorten Gestreepte waterroofkever en Platte schijfhoorn hier geheel niet voorkomen.

Conclusie

Er zijn in het plangebied geheel géén ontheffingsplichtige insecten of overige ongewervelde soorten, te verwachten.

3 BEVINDINGEN ONDERZOEK

3.1 Conclusies

- 1) Bronnenonderzoek zowel als recente veldinventarisaties en biotoopbeoordeling van het plangebied maken duidelijk dat van het plangebied behalve broedvogels, slechts twee ontheffingsplichtige soorten gebruik maken, te weten Ringslang en Kleine modderkruiper (zie tabel 2 volgende bladzijde).
- 2) Algemene broedvogels zijn reeds gebonden aan strikte regelgeving in het kader van de Ff-wet (gedragscode broedvogels, zie Vogelbescherming 2004) en behoeven geen nader onderzoek.
- 3) Het terreingebruik door Ringslang is zeer beperkt: in het voorjaar zonnen op het betonpad om op te warmen. Voor alle andere leeffuncties biedt het plangebied geheel géén aanknopingspunten.
- 4) Kleine modderkruiper in de langsgelegen watergangen wordt bedreigd door zowel uitdiepen, baggeren en verbreden als eventueel graafwerk aan oevers.
- 5) Voorts worden op de onderzoekslocatie andere beschermde soorten verwacht welke van de voorgenomen ingreep verstoring kunnen ondervinden (zie tabel 2 volgende bladzijde). Dit betreft echter alle soorten welke onder de algemene landelijke vrijstelling vallen (tabel 1 AMvB, zie § 4.2; zie § 5.1 onder 'Wettelijke consequenties').
- 6) De overige ontheffingsplichtige soorten welke in deze regio hun verspreiding vinden en derhalve wellicht binnen de grenzen van het plangebied verwacht konden worden, zijn niet aangetroffen, dan wel is er voor die soorten in het plangebied géén geschikte habitat aangetroffen.
- 7) Gezien de beschikbare inventarisaties en de aanwezige biotoop zijn er géén condities aanwezig welke noodzaken tot nadere veldinventarisaties.

Gunstige staat van instandhouding

Ringslang

Deze staat op de Rode Lijst (LNV 2004) en is opgenomen in tabel 3/ Bijlage 1 AMvB (LNV 2005). De soort is vermeld in tabel 2 AMvB omdat de gunstige staat van instandhouding in Nederland in het geding is.

De soort kent in West-Nederland slechts een tweetal kernpopulaties waarvan die in de Noorderhout bij Gouda, er één is. De geschiktheid van dat beperkte gebied schuilt in een waterrijke, moerasachtige parkzone met natuurvriendelijk beheer, met onbereikbare struweelrijke plekken geschikt voor voortplanting, met een gunstige zonoriëntatie en een amfibierijke biotoop, geschikt als foerageergebied.

Bovendien biedt de langsgelegen geluidswal welke is opgebouwd uit puin (met veel holtes), een zeer geschikte overwinteringsbiotoop.

Het plangebied biedt echter slechts zeer beperkte gebruiksmogelijkheden (zonnen) waarvoor voldoende alternatieven in de omgeving aanwezig zijn. Derhalve is de gunstige staat van instandhouding van de soort met de voorgenomen planontwikkeling geheel niet in het geding.

Tabel 2: mogelijk op de locatie aan te treffen, door de Ff-wet beschermde soorten

1	2	3	4	5	6	7	8
Beschermde soorten	GT 2007	gedrags Indicatie	eerder aangetr.	verst. kans	HR/ Bijl.	RL	art. 75 AMvB Ff-wet bij 'ruimtelijke ontwikkel.'
VISSEN							
Kleine modderkruiper	Ja	L	Uu 2007	Ja	II	Nee	ontheffingsplicht
AMFIBIEËN							
Gewone pad	n.v.t.	V, L	Uu 2007	A	Nee	Nee	Alg. Vrijstell./ zorgplicht
Bruine kikker	n.v.t.	V, L	Uu 2007	A	Nee	Nee	Alg. Vrijstell./ zorgplicht
Groene kikkers	n.v.t.	V, L	Uu 2007	A	Nee	Nee	Alg. Vrijstell./ zorgplicht
Kleine watersalamander	n.v.t.	V, L	Uu 2007	A	Nee	Nee	Alg. Vrijstell./ zorgplicht
REPTIELEN							
Ringslang	Ja	IW	Uu 2007	A	Nee	Ja	ontheffingsplicht
GRONDGEBONDEN ZOOGDIEREN							
Egel, Mol	n.v.t.	L	Uu 1992	A	Nee	Nee	Alg. Vrijstell./ zorgplicht
Hermelijn, Bunzing	n.v.t.	L	Uu 1992	A	Nee	Nee	Alg. Vrijstell./ zorgplicht
Bosmuis, Haas	n.v.t.	L	Uu 1992	A	Nee	Nee	Alg. Vrijstell./ zorgplicht
VLEERMUIZEN	niet van toepassing, slechts beperkt foerageergebruik mogelijk						
VOGELS							
broedvogels in bomen, struiken, wateren, oeverzones en in/op gebouwen	Nee	V, L	Uu 2002	A	-	-	broedverstoring verboden
INSECTEN - ONGEWERVELDEN	niet van toepassing, geen geschikte habitat binnen de plangrenzen aanwezig						
VEGETATIEVE SOORTEN	niet van toepassing, geen geschikte habitat binnen de plangrenzen aanwezig						
VERKLARING bij tabel 2							
Kolom 2 op terrein aangetroffen bij veldinventarisatie door GroenTeam in 2008 n.v.t. = geen veldinventarisatie uitgevoerd							
Kolom 3 gedragsindicatie: de functie die voor de betreffende soort <i>mogelijk</i> in het geding is; V = voortplantingsgebied Vvl = vaste vliegrouwe ZV = zomerverblijf PV = paarverblijf F = (vaste) foerageerlocatie VT = vaste trekrouwe WV = winterverblijf IW = incidentele waarneming							
Kolom 4 eerder aantreffen, gegevens van derden Uu = in betreffende uurhok (= 5 x 5 km, verspreidingsgegevens)							
Kolom 5 A = bij aanwezigheid, verstoringkans aanzienlijk B = bij aanwezigheid, verstoringkans rijk C = gezien de werkzaamheden slechts geringe kans op verstoring D = gezien de situatie géén kans op significante verstoring							
Kolom 6 opgenomen in Habitatrichtlijn (met Bijlagennummer)							
Kolom 7 staat op vigerende Rode Lijst (LNV 2004); Kw = kwetsbaar							
Kolom 8 beginsel m.b.t. regelgeving volgens art. 75 AMvB van de Flora- en faunawet, waaronder 'zorgplicht' (LNV 2005);							

Kleine modderkruiper

De Kleine modderkruiper staat in Bijlage II van de Europese Habitatrichtlijn (REG 1992/1997). Dit betreft dier- en plantensoorten van communautair belang voor de instandhouding waarvan aanwijzing van speciale beschermingszones vereist is. Deze speciale beschermingszones zijn inmiddels aangewezen en het onderzochte plangebied valt daar niet onder. De soort is voorts vermeld in tabel 2 AMvB omdat ook in Nederland de gunstige staat van instandhouding in het geding *kan* zijn.

Echter de wateren van West-Nederland vormen het belangrijkste leefgebied: hier komt de Kleine modderkruiper algemeen voor. Daarbij blijkt in de praktijk dat de populaties in geschikte biotopen ondanks bijvoorbeeld regelmatig baggeronderhoud, over de lange termijn kennelijk niet worden geschaad. Indien door het verbreden van watergangen of het aanbrengen van beschoeiing mogelijk kans op bedreiging van enkele exemplaren zou ontstaan, is hiermee de gunstige staat van instandhouding in het geheel niet in het geding.

Niet-ontheffingsplichtige soorten

Van soorten die op de landelijke vrijstellingslijst zijn geplaatst (Staatsblad 2004/501) is de gunstige staat van instandhouding *gehéél niét* in het geding.

3.2 Beschrijving eigenschappen beleidsrelevante soorten

Het doel van deze soortbeschrijvingen is om van de in deze omgeving (mogelijk) voorkomende ontheffingsplichtige soorten (tabel 2 en 3 AMvB, zie § 4.2) de leefkenmerken aan te geven op basis waarvan wordt beoordeeld in hoeverre er door de werkzaamheden al of geen natuurschade kan ontstaan.

Voor broedvogels, vallend onder tabel 2 AMvB, wordt daartoe verwezen naar de betreffende gedragscode (Vogelbescherming 2004, zie ook § 4.2).

Soortbeschrijving Ringslang (*Natrix natrix*)

De soort vindt zijn zomerhabitat in water- en amfibierijke biotopen met rietkragen, natte oevergebieden en vochtige ruigten. Zo komt de Ringslang niet alleen in vennen in zandgebieden voor doch ook in sloten in (veen-)weidegebieden en oeverzones rond watertjes en plassen in bijvoorbeeld recreatiegebieden en parken, soms zelfs in tuinen. Amfibieën vormen het grootste bestanddeel van hun voedsel.

De paartijd is in april kort nadat ze, vanaf half maart, uit de winterslaap zijn gekomen. In deze periode worden ze ook vaak zonnend op warme plekken aangetroffen.

In de zomer worden eieren gelegd op warme plekken in zogenaamde 'broeihopen': opgehoopt organisch materiaal (blad, takken, riet) maar ook in mest- en/of composthopen. Afhankelijk van temperaturen, komen de jongen na ongeveer twee maanden uit.

De winterslaap wordt doorgebracht op vorstvrije plekken op het land: in hopen, compost-, blader-, turf- en takkenhopen, in houtstapels, in kruipruimten van woningen, in storthopen van afval en/of puin of in dijkbekleding, alle droge vorstvrije plekken in holte-achtige situaties of holletjes van andere dieren of tussen gestorte materialen. In deze periode bevinden de dieren zich dus buiten de invloedssfeer van hun waterrijke jachtgebieden.

Soortbeschrijving Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*)

De Kleine modderkruiper is een typisch bodemvisje van gewoonlijk 4 tot 10 cm lengte, soms nog iets groter (geslachtsrijpe vrouwtjes). De paartijd van de vis valt van april tot juli waarvoor de vis zeer ondiepe waterdelen opzoekt, tot 4 cm ondiepte (de Nie 1996; Emmerik 2006). Alhoewel levend in lage populatiedichtheden concentreren deze zich op aantrekkelijke plekken in ondiepe waterdelen of vlak langs de oever onder vegetatie, dikwijls in tientallen.

De soort wordt vooral aangetroffen in de ondiepere delen van watergangen op plekken direct langs oevers, met name onder overhangende begroeiing van gras, riet of kruiden en tussen oever- en waterplanten: op dergelijke, soms zeer lokale plekken binnen de betreffende watergang, vindt de soort zijn belangrijkste habitat (schuilplaats en leefgebied). In aantallen aangetroffen op een plek kan de soort meters verderop in dezelfde watergang soms geheel *niet* worden gevangen terwijl de verblijfplaats ook per seizoen kan wisselen: afhankelijk van de plaatselijke winterbiotoop kan de soort voor het winterverblijf ook tijdelijk andere watergangen opzoeken.

Derhalve vormt aanwezigheid van de soort in een watersysteem dan ook een indicatie dat de soort op vele andere plekken in de omgeving óók kan worden aangetroffen

Dit bodemvisje heeft voorts een vluchtgedrag waarbij het zich bij onraad ter plaatse snel in de aanwezige detritus en bagger ingraaft (in de modder kruipt) en heeft

vanwege het ontbreken van een zwemblaas een beperkt zwemvermogen zodat het bij verstoring door graaf-, demp- of baggerwerkzaamheden niet snel en over enige afstand kan vluchten. Deze soort kan derhalve ook *niet* met een 'op verjagen toegespitste werkwijze' uit de gevarezone worden verjaagd: daarom wordt deze soort, in tegenstelling tot vele andere vissen, tevens bedreigd bij zowel het versmallen of verbreden van watergangen als bij het plaatsen van beschoeiing of aanleg van natuurvriendelijke oevers.

4 RELEVANTE REGELGEVING

4.1 Inleiding

De regelgeving met betrekking tot natuur kent twee typen bescherming: 'soortbescherming' en 'gebiedsbescherming'.

De Flora- en faunawet (Ff-wet) is geheel gericht op soortbescherming, dat wil zeggen bescherming van afzonderlijke soorten planten en dieren.

Bovendien is deze wet gericht op de intrinsieke waarde van het dier, wat onder meer wil zeggen dat de bescherming eveneens is gericht op elk individueel dier.

Gebiedsbescherming is vastgelegd in de Natuurbeschermingswet (Nb-wet 1998). Die is gericht op specifieke aspecten van specifiek aangewezen gebieden, zoals speciale beschermingszones in het kader van de Vogel- of Habitatrichtlijn (resp. REG 1979 en REG 1992/1997). Deze staat *náást* de Ff-wet: de regels van wetten sluiten elkaar dus niet uit doch vullen elkaar aan.

Daarnaast hebben ook provinciale besturen een 'eigen' natuurbeleid, in aanvulling op de wetgeving. Daarin kan ook een onderscheid worden gemaakt in gebieds- en soortbescherming: de gebiedsbescherming wordt geregeld via het Streekplan terwijl de soortbescherming via andere wegen in de ruimtelijke ordening kan worden geregeld. Zo regelt de Provincie Zuid-Holland haar bescherming van soorten van de Rode Lijst via de Nota Regels voor Ruimte in relatie tot het Ontwerpbesluit Compensatiebeginsel: *dit is in het onderhavige project echter niet aan de orde.*

4.2 Verbodsbepalingen Flora- en faunawet

Met betrekking tot *aanwezige en te verwachten*, door de Flora- en faunawet beschermde soorten in het onderhavige projectgebied gelden de volgende algemene verbodsbepalingen:

Artikel 8 Ff-wet

Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.

Artikel 9 Ff-wet

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.

N.B. hieronder valt ook het 'per ongeluk' doden zonder afdoende voorzorgen te hebben genomen;

N.B. het vangen van dieren vanwege onderzoek of het preventief wegvangen van dieren en ontwikkelingsstadia daarvan dient te geschieden door een 'ter zake deskundige' die daarvoor een eigen ontheffing dient aan te vragen: dit valt onder artikel 13 en daarmee ook niet onder enige Gedragscode.

Artikel 10 Ff-wet

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.

N.B. hiermee wordt bedoeld het verontrusten met de intentie de soort te verstoren zonder het nemen van maatregelen om het verontrusten te voorkomen, dan wel het bouwrijpmaken van een terrein (of slopen van een gebouw) juist op het moment dat vogels zich er aan het vestigen zijn om te gaan broeden, of het slopen van bebouwing of kappen van bomen tijdens kwetsbare perioden van vleermuizen in hun verblijfplaats, dan wel het uitvoeren van preventieve maatregelen om vleermuizen buiten hun verblijfplaatsen te houden: voor dergelijk 'opzettelijk' verontrusten valt niet onder enige Gedragscode terwijl hiervoor in dit kader van art. 75C géén ontheffing verleend.

Artikel 11 Ff-wet

Het is verboden nesten, hollen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

N.B. 'Vaste verblijfplaatsen':

Met betrekking tot vleermuizen dienen naast jaarlijks in gebruik zijnde vaste zomer-verblijven (kolonies), paarplaatsen en winterverblijven, ook structureel gebruikte, vaste vlieg- en trekroutes te worden geïnterpreteerd als 'vaste verblijfplaatsen' zoals bedoeld in art. 11 (DLG 2006/ zie tevens voetnoot aanvraagformulier). Echter ook vaste foerageerplaatsen kunnen hieronder vallen, afhankelijk van de plaatselijke condities en verbanden (zie verder ook toelichting op art. 10).

Met betrekking tot vogels worden hier met name vaste nestel- en schuilplaatsen bedoeld van holtenbenuttende standvogels zoals (onder meer) van spechten, Bosuil, maar ook nesten van in bomen broedende roofvogels en Ransuil en tevens van soorten met vaste verblijfplaatsen/ nesten in/op/aan gebouwen zoals valken, sommige uilen, zwaluwen (ook Gierzwaluw !), mussen en Ooievaar en van een soort als IJsvogel welke in ondergrondse hollen broedt: deze verblijfplaatsen zijn óók buiten de broedtijd ontheffingsplichtig (DLG 2006/2007).

Dit geldt tevens voor andere dieren, zoals een vaste voortplantingslocatie van rugstreeppadden, broeihopen van ringslangen, een geschikte watergang voor een vaste verblijfplaats voor het visje Kleine modderkruiper en bijvoorbeeld krabbescheervegetaties voor de eieren van de libel Groene glazenmaker.

Artikel 12 Ff-wet

Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

N.B. Dit betreft, behalve vogels, ook eieren van beschermde amfibieën, reptielen, vissen en insecten. Indien bijvoorbeeld dergelijke eieren van een ontheffingsplichtige soort worden bedreigd vereist dit ook aanvraag van ontheffing (DLG 2006). Met betrekking tot eieren van beschermde diersoorten die niet ontheffingsplichtig zijn, geldt de wettelijke zorgplicht (zie hierna bij artikel 2).

Artikel 13 Ff-wet

Het is verboden:

a. planten . . . enz., of dieren dan wel eieren, nesten of . . . enz., behorende tot een beschermde . . . enz. . . . diersoort . . . enz. te vervoeren . . . enz. of onder zich te hebben.

N.B. bij dit artikel gaat het om het redden en verplaatsen van bedreigde dieren, eieren, planten enz.: hiertoe dient de betreffende 'ter zake deskundige' voor de uitvoering een eigen ontheffing aan te vragen, wat ook niet onder enige Gedragscode valt.

Artikel 2 Ff-wet - algemene zorgplicht

Naast de hiervoor aangegeven verbodsartikelen geldt in alle situaties een wettelijke zorgplicht. Deze houdt in dat:

'eenieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen ('de ingreep') of zijn nalaten (*mitigerende maatregelen*) nadelige gevolgen voor planten of dieren kunnen worden veroorzaakt, is verplicht dergelijk handelen achterwege te laten voor zover dat in redelijkheid kan worden gevegd, dan wel alle maatregelen te nemen (*mitigerende of preventieve maatregelen*) die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevegd teneinde die gevolgen te voorkómen of, voorzover deze (*met maatregelen*) níét kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken'.

N.B. dit betekent dat elke ruimtelijke ingreep natuuronderzoek vergt dat als bewijslast wordt vastgelegd in een rapportage ('Natuurtoets'). Daarin dienen de zeker te verwachten en de met veldonderzoek aangetroffen soorten planten en dieren te worden getoetst aan de wettelijk regelgeving ('lichte' en 'uitgebreide' toets). Tevens worden hierin de mitigerende en/of preventieve maatregelen aangegeven welke er zorg voor dragen dat er aan de zorgplicht wordt voldaan (zie ook concretisering § 5.1).

4.3 Vrijstelling en ontheffing verbodsartikelen

Strekking vrijstelling en ontheffing

Een 'vrijstelling' is een algemeen geldende uitzondering op een wettelijk verbod (LNV 2005): dit kan een landelijke vrijstelling betreffen of één op basis van een gedragscode. Een vrijstelling vergt géén aanvraagprocedure.

Een 'ontheffing' is een besluit waarbij in een individueel concreet geval een uitzondering op een wettelijk verbod wordt gemaakt. Deze ontheffing dient per individueel project te worden aangevraagd.

De regelgeving met betrekking tot vrijstelling en ontheffing is nader geregeld in de Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) met betrekking tot art. 75 C van de Ff-wet (Staatsblad 2004/501; LNV 2005).

In de afweging tussen 'vrijstelling of ontheffing' staan daarbij in de toegepast van criteria enkele cruciale begrippen centraal: 'bestendig', 'zorgvuldig handelen', 'wezenlijke invloed' en 'significant effect', naast soortlijsten met betrekking tot specifieke regelgeving (tabellen 1, 2 en 3 AMvB).

Dit is inhoudelijk toegelicht in de Brochure 'Buiten aan het werk' (LNV 2005, zie ook DLG 2006).

Soorttabellen met betrekking tot vrijstelling en ontheffing

De toepassing van een vrijstelling of ontheffing is nader genuanceerd middels wettelijke 'belangen' en soortlijsten.

De vrijstellingsregeling is slechts van toepassing op drie categoriën van activiteiten (de 'belangen'), te weten:

- bestendig beheer en onderhoud, ook in landbouw en bosbouw;
- bestendig gebruik;
- ruimtelijke inrichting of ontwikkeling.

Het onderhavige project valt onder het belang 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting'.

Vervolgens vindt naar aanleiding van de verschillende belangen en op basis van drie onderscheiden soortlijsten (tabellen AMvB art. 75 Ff-wet) een nacere nuancering plaats. Hieronder zijn die drie tabellen kort gekenschetst:

Tabel 1 AMvB

In deze tabel is een categorie soorten opgenomen waarvoor een algemene landelijke vrijstelling geldt: dit betreft beschermde soorten die in Nederland algemeen voorkomen. Aan die vrijstelling zijn géén voorwaarden verbonden anders dan de wettelijke zorgplicht (zie vorige bladzijde). Deze soorten vergen een zogenaamde 'lichte toets' welke aantoont dat de werkzaamheden het voortbestaan van de betreffende soorten niet in gevaar brengen.

Tabel 2 AMvB

Deze tweede categorie omvat een lijst met nader aangeduide 'overige soorten' (waaronder bijvoorbeeld Kleine modderkruiper, alle broedvogels en veel beschermde planten). Indien uit die tabel één of meerdere soorten worden aangetroffen welke door de werkzaamheden worden verstoord en/of bedreigd, vergt dat in principe aanvraag van ontheffing met eveneens een 'lichte toets' (zie echter uitzondering broedvogels).

Uitzonderingspositie broedende vogels

Voor vogels tijdens het broeden wordt in principe géén ontheffing verleend. Met betrekking tot het broedseizoen is in het kader van de Flora- en faunawet ook géén standaardperiode aangegeven. Van belang is of een broedgeval aanwezig is, ongeacht de periode.

Voor broedende vogels geldt daarbij de algemene gedragscode (Vogelbescherming 2004) dat deze, zolang ze broeden, onder géén enkele conditie mogen worden verstoord (zie ook REG 1979). In principe dient dus het broedseizoen met mogelijk verstorende werkzaamheden te worden ontzien, zoals grond-, bagger- en/of bouwwerkzaamheden op korte afstand van nesten.

Er is in die periode voor broedvogels slechts ontheffing mogelijk indien er *zwaarwegende maatschappelijke termen* aanwezig zijn die ontheffing voor verstoring van broedende vogels nodig maken, wat in slechts *uitzonderlijke situaties van openbare veiligheid* e.d. aan de orde kan zijn.

Onder vogels vallen twee categorieën waarvan de eerste categorie zich beperkt tot *strikt* het broeden (algemeen principe) en een groep die het jaar rond vaste verblijf-

plaatsen gebruiken (holtenbroedende standvogels en roofvogels): van die laatste groep zijn die verblijfplaatsen ook het jaar rond ontheffingsplichtig (zie hieronder).

Holten van standvogels en oude nesten voor roofvogels

Holtenbroedende vogels maken deels gebruik van boomholten (spechten, uilen) maar ook van 'holten' in of aan gebouwen (gaten, nokruimten, schoorstenen, dakpannen enz.: sommige uilen) of holten in de grond (zoals IJsvogel). De standvogels hieronder, dus de vogels die in de winter niét weg trekken, gebruiken die holten het jaar rond, dus ook als winterschuilplaats.

Voorts zijn Ransuil en sommige roofvogels die in bomen broeden, niet in staat een geheel eigen nest te bouwen. Deze soorten zijn afhankelijk van oude kraaiennesten of nesten waar ze reeds eerder hebben gebroed.

Voor verstoring of vernietiging van dergelijke vaste verblijfplaatsen is het jaar rond ontheffing vereist, dus *ónafhankelijk* van het broedseizoen (DLG 2006).

Dit onderdeel is in het onderhavige project echter niet aan de orde.

Tabel 3 AMvB

Deze categorie van soorten vergt een *strikte* bescherming, indien *niet* te bereiken met preventieve en/of mitigerende maatregelen, te bewerkstelligen middels *compenserende* maatregelen om negatieve effecten ook *strikt* uit te sluiten.

Dit betreft onder meer alle soorten die vallen onder de habitatrichtlijn (REG 1992/1997) waarvoor ten behoeve van de nodige ontheffing een 'uitgebreide toets' geldt. Deze categorie betreft onder meer een soort als Bittervoorn.

Indien één of meerdere soorten uit deze tabel worden aangetroffen en door de werkzaamheden *mogelijk* worden verstoord en/of bedreigd, vergt dat in principe aanvraag van ontheffing met zowel als ontheffingsvoorwaarde (maar ook onder de gedragscode), een '*uitgebreide toets*':

- * het voortbestaan van de soort mag door de werkzaamheden *niet* in gevaar worden gebracht ('gunstige staat van instandhouding', zie § 3.3);
- * er dient te worden onderbouwd dat er voor de betreffende activiteit geheel géén alternatieven zijn, dus bijvoorbeeld of de ingreep niet op een andere, minder schadelijke wijze of op een andere locatie kan plaatsvinden;
- * ontheffing wordt slechts verleend in het kader van 'dringende redenen van groot openbaar belang' met inbegrip van redenen van sociale, economische aard of met voor het milieu wezenlijk gunstige effecten;
- * de activiteit dient binnen bepaalde belangen te passen, in dit geval 'uitvoering in het kader van 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting';
- * er dienen maatregelen te worden genomen om te garanderen dat u 'zorgvuldig handelt' (zie LNV 2005) zodat schade aan individuen van de soort wordt voorkómen.

Maatregelen als voorwaarde bij ontheffing

Preventieve en mitigerende maatregelen

Aan een door de Minister verleende ontheffing worden met betrekking tot de soorten uit tabel 2 en 3 AMvB strikt op te volgen uitvoeringsvoorwaarden verbonden, zogenaamde mitigerende maatregelen (zie § 5.2) en in sommige gevallen ook preventieve maatregelen, bedoeld om natuurschade aan de betreffende soorten te voorkomen. Deze voorwaarden dienen met betrekking tot tabel 2 en 3 nader te worden uitgewerkt in een 'ecologisch werkprotocol'.

Compenserende maatregelen

Naast mitigerende en preventieve maatregelen kunnen in sommige situaties ook *compenserende maatregelen* als ontheffingsvoorwaarde worden vereist, met name indien er sprake is van een zodanig negatieve invloed door de ingreep dat de gunstige staat van instandhouding van de betreffende soort in het geding komt. Dit zal bij soorten uit tabel 2 AMvB niet zo gauw het geval zijn, doch ligt bij soorten uit tabel 3 AMvB eerder voor de hand.

Werkprotocol flora en fauna en ecologische begeleiding

Indien soorten van tabel 2 of 3 AMvB in het geding zijn wordt daaraan standaard de voorwaarde gekoppeld van het opstellen van een 'ecologische werkprotocol'.

Een dergelijk werkprotocol vormt een uitwerking van de mitigerende en preventieve maatregelen om strikt te voorkomen dat natuurschade ten aanzien van soorten uit tabel 2 en/of 3 AMvB ontstaat. In een ontheffing worden voorts aanvullende voorwaarden gesteld die eveneens in dat werkprotocol dienen te worden verwerkt.

Dit '*Werkprotocol Flora en Fauna*' omvat een apart, bestekachtig document waarin werkrichtlijnen worden aangegeven om te garanderen dat de werkzaamheden worden verricht conform de Flora- en faunawet en de in het verlengde daarvan opgestelde Natuurtoets. Deze richtlijnen vormen een concrete en afrekenbare uitwerking van de uitgangspunten, werkwijzen, mitigerende en preventieve maatregelen om natuurschade door de werkzaamheden zoveel als mogelijk te voorkomen.

Het uitvoeren van de maatregelen dient daarbij aantoonbaar plaats te vinden door of onder begeleiding van een '*terzake kundig persoon*' en verslaglegging daarvan.

Eventuele toepassing gedragscode (Ff-wet)

Naast de algemene gedragscode voor broedende vogels is ook de 'Gedragscode Flora- en faunawet voor de bouw- en ontwikkelingssector' beschikbaar (Arcadis 1006): werkzaamheden kunnen deels worden uitgevoerd op basis van de bij deze gedragscode geldende vrijstelling.

Voor het onderhavige project (wettelijk belang 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting') zou eventueel voor *slechts* soorten van tabel 2 AMvB de vrijstelling op basis van de gedragscode toepasbaar zijn waarvoor dan géén ontheffingsprocedure met betrekking tot de artikelen 8 t/m 12 Ff-wet nodig is, mits aantoonbaar en strikt aan de voorwaarden tot hanteren van de vrijstelling wordt voldaan.

Voor soorten van tabel 3 AMvB blijft onder dit belang echter te allen tijde een ontheffingsplicht gelden.

Indien soorten van zowel tabel 2 als 3 zijn aangetroffen, is het raadzaam om géén gebruik te maken van de gedragscode en de ontheffingsaanvraag voor beide soorten te laten waarmee minder zware eisen aan bedrijven worden gesteld en ook minder risico's bestaan bij controle.

Verplicht ter inzage aanwezig op het werk

Op het werk dienen voor een controlerend ambtenaar *te allen tijde*, onafhankelijk van gedragscode of ontheffing, de stukken met betrekking tot Flora- en faunawet ter inzage aanwezig te zijn op straffe van het onmiddellijk stilleggen van het werk, tot aan deze verplichting voldaan is.

Op het werk dienen te allen tijde ter inzage aanwezig te zijn:

- de Natuurtoets;
- de vereiste Ontheffing voor Ringslang en Kleine modderkruiper, samen met machtiging van de uitvoerder door de ontheffinghouder;
- een Werprotocol Flora en Fauna, zoals bij ontheffing vereist;
- de ecologische verslaglegging van de begeleidende ecooloog, zoals bij ontheffing vereist.

4.4 Provinciaal soortenbeleid

Indien een activiteit wordt ontplooid welke in het kader van de Ruimtelijke Ordening een nadere (bestemmingsplan-) procedure vergt waarin Gedeputeerde Staten het bevoegde gezag vormt, geldt binnen de provincie Zuid-Holland in het kader van de soortbescherming een compensatieverplichting voor soorten planten en dieren van de Rode lijst (LNV 204; zie ook Vogelbescherming 2005), óók indien het 'slechts' mogelijke verstoring betreft (GS van Zuid-Holland 2005; Provinciale Staten 1997).

De compensatieplicht geldt voor enkele typen gebieden (GS van Zuid-Holland 2005):

- natuurgebieden buiten de Provinciale Ecologische Hoofdstructuur (PEHS), opgenomen in het streekplan;
- biotopen van zogenoemde Rode Lijst-soorten;
- beplantingen vallend onder de boswet.

Voor ingrepen in dergelijke gebieden is eveneens natuuronderzoek als grondslag voor beoordeling gewenst, vergelijkbaar met dat in het kader van de Flora- en faunawet. Ook kan de provincie een dergelijk(e) onderzoek en compensatieverplichting eisen voor terreinen in eigendom.

Dergelijke aspecten zijn echter in het onderhavige project niet aan de orde.

5 NATUURSCHADE EN MAATREGELEN

5.1 Natuurschade en consequenties

Vormen van natuurschade

Bedreiging van alle dieren, ontheffingsplichtig of daarvan vrijgesteld, wordt vertaald in termen van 'natuurschade'.

Onder natuurschade zoals bedoeld onder art. 8, 9, 10, 11 en 12 van de Flora- en faunawet wordt begrepen de schade welke door werkzaamheden aan ter plaatse voorkomende (individuen van) *alle* beschermde soorten planten en dieren en vaste verblijf- en voortplantingsplaatsen daarvan, wordt toegebracht.

De wettelijke zorgplicht gebiedt om natuurschade (zoveel als redelijkerwijs mogelijk) te voorkomen. In algemene zin kan dat als volgt worden aangegeven:

- het verwijderen of anderszins beschadigen van beschermde planten, dan wel het zodanig aantasten van de groeiplaats (-factoren) van beschermde planten dat deze er niet meer kunnen groeien (zie § 4.1 art. 8);
- het (on)opzettelijk verwonden of doden van ter plaatse voorkomende dieren, zowel volwassen dieren als, direct of indirect, (zogende) jongen in hun verblijfplaatsen (nesten, holen e.d.); dit geldt tevens voor alle ontwikkelingsstadia van dieren, zoals van amfibieën of insecten (zie § 4.1 art 9);
- elke vorm van verontrusting van ter plaatse voorkomende dieren waarmee de voortplanting wordt verstoord (zie § 4.1 art. 10);
- het (tijdelijk) vernietigen van (essentiële onderdelen van) voortplantingsplaatsen of vaste rust- of verblijfplaatsen waaronder nesten en holen; vaste voortplantingsplaatsen van padden; watergangen als vaste verblijfplaatsen van Kleine modderkruiper; vaste verblijf- en paarplaatsen, vliegroutes en essentiële foerageerlocaties van vleermuizen, en andere vaste verblijfplaatsen (zie § 4.1 art. 11);
- het vernietigen, beschadigen (of verwijderen) van eieren, ook van amfibieën, reptielen, vissen en insecten (zie § 4.1 art. 12).

Mogelijke oorzaken van natuurschade

De natuurschade aan diersoorten kan in het algemeen worden veroorzaakt door:

- * fysieke ingrepen in de biotoop:
 - slopen van bebouwing;
 - verwijderen van bomen en andere opgaande en bodembedekkende begroeiing;
 - opschonen van het maaiveld;
 - grondwerkzaamheden zoals omwerken, (ver-)graven, ophogen, vóórbelasten;
 - dempen, verbreden, uitdiepen of baggeren van bestaande watergangen;
 - het realiseren van bouwwerken, aanleg van infrastructuur en hernieuwde terreininrichting;
- * belasting van het onverharde maaiveld door voertuigen en ander zwaar materieel;
- * overmatig natuurvreemde geluiden en trillingen (gebruik van voertuigen, machines, werktuigen, schallende radio's);
- * visuele verontrusting (bewegende mensen, voertuigen, machines), met name voor vogels in hun broedperiode maar ook voor andere voorkomende, beschermde soorten in hun voortplantingsperiode;
- * verandering in gebruiksfuncties/ terreincondities.

Te verwachten natuurschade aan ontheffingsplichtige soorten

Natuurschade aan broedvogels

Broedvogels zijn binnen de directe invloedssfeer van de werkzaamheden in het plangebied te verwachten in bomen, struiken, langs oevers, op het water en in, aan of op bebouwing. Aanwezigheid van broedende vogels kan daarbij visueel soms nauwelijks worden vastgesteld.

Broedende vogels kunnen in de onderhavige situatie in hun broedactiviteit worden verstoord door het slopen van gebouwen, kappen van bomen, verwijderen van struiken maar ook door bouw- en inrichtingswerkzaamheden. Verstoring ontstaat óók op korte afstand van dergelijke werkzaamheden vanwege overmatige geluiden en beweging: de gevoeligheid hiervoor is voor alle soorten verschillend en er kan dus géén richtlijn voor worden aangegeven. De verstoring ontstaat voor de meeste soorten alleen tijdens het proces van territoriumvestigen en broeden: nadat de jongen zijn uitgevlogen wordt volgens de wet geacht dat géén verstoring meer plaatsvindt.

Wanneer potentieel verstorende activiteiten zijn aangevangen vóórdat het proces van territoriumvestigen en broeden is aangebroken waardoor vogels met hun broedactiviteiten de locatie zullen mijden, wordt dat *niét* als 'verstoring' aangemerkt.

Dit kan worden beschouwd als 'preventieve maatregel om verstoring te voorkomen'.

Natuurschade aan Ringslang

Deze kan mogelijk ontstaan door een tijdelijk verblijvend of zich verplaatsend individueel dier, of door bijvoorbeeld over het terrein rijdend materieel.

Natuurschade aan Kleine modderkruiper

Deze kan ontstaan door graafwerkzaamheden aan watergangen, zoals baggeren, uitdiepen, verbreden, aanleg van een natuurvriendelijke oever of het aanbrengen van een beschoeiing.

Overige natuurschade

Voor het overige is in het onderhavige project géén natuurschade aan ontheffingsplichtige soorten te verwachten (vanwege het ontbreken daarvan) doch slechts aan andere, al of niet beschermde soorten.

Wettelijke consequenties

1. Broedvogels:

Territoriumactieve, broedende vogels of onzelfstandige jonge vogels mogen op geen enkele wijze worden verstoord vóórdat de jonge vogels zelfstandig zijn en deze de verstoring of bedreiging kunnen ontvluchten.

Voor broedende vogels *wordt géén ontheffing verleend*. Men wordt geacht zich met mogelijk verstorende werkzaamheden tijdens het broedseizoen aan de betreffende gedragscode te houden (Vogelbescherming 2004; zie verder § 5.2).

2. Ontheffingsplicht Ringslang:

Als soort van tabel 3 AMvB (Bijlage 1 AMvB) is de Ringslang strikt beschermd, met als consequentie dat natuurschade aan deze soort in principe ook geheel moet

worden voorkómen. Voor werkzaamheden op de locatie waar een dergelijke soort kans maakt vóór te komen dient een ontheffing te worden aangevraagd.

Hierop is een 'uitgebreide toets' van toepassing, welke inhoudt dat:

- * *de werkzaamheden het voortbestaan van de soort niet in gevaar brengen;*
- * *er geen alternatief is voor de activiteit;*
- * *deze activiteit past binnen bepaalde belangen, in dit geval 'uitvoering in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling'.*
- * *de werkzaamheden zodanig moeten worden uitgevoerd dat er sprake is van 'zorgvuldig handelen' (zie LNV 2005-a en DLG 2006).*

3. Ontheffingsplicht Kleine modderkruiper:

Als soort van tabel 2 AMvB vergt deze soort aanvraag van ontheffing. Met mitigerende maatregelen, welke aan die ontheffing worden gekoppeld, dient natuurschade te worden voorkomen dan wel tot een uiterste minimum te worden beperkt. Indien de werkzaamheden onvermijdelijk zijn en de natuurschade niet afdoende kan worden voorkomen kunnen als voorwaarde voor de ontheffing ook aanvullende preventieve maatregelen worden vereist.

Bij de ontheffingsaanvraag dient met betrekking tot ontheffingsplichtige soorten extra aandacht te worden besteed aan onderbouwing van de noodzaak van de ingreep en de eventuele onvermijdelijkheid van natuurschade.

4. Zorgplicht:

De wettelijke zorgplicht geldt daarnaast voor álle soorten die onder de algemene landelijke vrijstelling vallen (zie paragraaf 4.2).

In beginsel dient te worden voorkomen dat planten en dieren worden bedreigd of in hun voortplanting worden gestoord: hiertoe dienen mitigerende maatregelen in acht te worden genomen om natuurschade zoveel als redelijkerwijs mogelijk te voorkomen, bijvoorbeeld met preventieve maatregelen ('verjagen'), een aangepaste werkwijze (mitigerende maatregelen) en/of het ontzien van voortplantingsperioden (zie § 5.2). Dit beginsel betreft alle in het project mogelijk bedreigde organismen.

5. Eventuele sancties:

Deze maatregelen dienen in het kader van projecten ook in acht te worden genomen om te voorkomen dat bij mogelijke controle de genomen voorzorgen onvoldoende worden geacht zodat een boete kan worden opgelegd en het werk kan worden stilgelegd. Controle kan plaatsvinden op basis van melding van particulieren en kan worden uitgevoerd door de A.I.D. (zie verklaring termen/afkortingen) of andere wetshandhaver in het kader van de natuurwetgeving (zoals bijv. een boswachter of jachtopziener).

5.2 Advies mitigerende maatregelen

Betekenis en doel mitigerende maatregelen

Mitigerende maatregelen omvatten het zodanig aanpassen van een (plan voor een) ingreep of uitvoeringswijze dat de negatieve effecten op de natuur ('natuurschade') worden voorkomen dan wel tot een minimum worden beperkt. Daartoe behoren tevens aanvullende, preventieve maatregelen en uitvoeringsvoorwaarden (zoals het rekening houden met voortplantingsperioden, zie onder).

Het specifiekere doel van mitigerende maatregelen in het kader van de Ff-wet omvat voor vrijgestelde soorten het zo véél als redelijkerwijs mogelijk voorkómen van natuurschade en voor ontheffingsplichtige soorten het strikt voorkomen van natuurschade. De voorgestelde maatregelen zijn zoveel mogelijk afgestemd op hetgeen de beoordelende instantie, het Ministerie van LNV, vereist dan wel regulier als voorwaarde bij het toekennen van een ontheffing, voorschrijft (zie ook DLG 2006).

Algemene mitigerende maatregelen

Deze maatregelen zijn algemeen geldend voor de meeste soortgroepen en soorten.

1. Kwetsbare perioden

De voortplantingstijd als meest kwetsbare periode voor alle diersoorten maar ook kwetsbare perioden als bijvoorbeeld winterrust, dienen bij dreigende natuurschade aan de voortplanting als effect van (fysieke) werkzaamheden te worden ontzien.

De voortplantingstijd valt voor de meeste diersoorten min of meer samen doch is voor individuele soorten wel verschillend (zie ook tabel 3), evenals eventuele perioden van winterrust.

Voorts is de aanvang van het voortplantingsseizoen voor verschillende soorten meer of minder afhankelijk van het verloop van de weersomstandigheden: dit kan voor vogels en amfibieën per jaar verschillen van de tweede helft van februari (zachte winter) tot rond half maart (winter met vorst) en zal elk jaar opnieuw pas in de loop van de winter kunnen worden ingeschat.

Tabel 3, meest kwetsbare perioden van soortgroepen (inclusief voortplantingsperiode)

	mrt.	apr.	mei	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.	jan.	feb.	mrt.
vissen	xxxx	xxxx	xxxx	xxxx	xxxx	xxxx			. . 00	0000	0000	00xx	xxxx
amfibieën	xxxx	xxxx	xxxx	xxxx	xxxx	xx			. . 00	0000	0000	. . xx	xxxx
vleermuizen *)	oooo		kkkk	kkkk	kkk .	. . bb	bbbb	bb 00	0000	0000	0000	0000
over. zoogdieren	xxxx	xxxx	xxxx	xxxx	xxxx				. . 00	0000	0000	. . xx	xxxx
broedvogels	xxxx	xxxx	xxxx	xxxx	xxxx				. . ss	ssss	ssss	ssss	xxxx

*) vleermuizen: afhankelijk van de specifieke soort lopen de perioden in elkaar over;
 minst kwetsbare perioden zijn: oktober+november en maart+april
 x = kwetsbare periode algemeen (inclusief voortplanting)
 k = kolonies t.b.v. voortplanting
 b = baltsroep- en paarplaatsen van vleermuizen in bomen
 o = overwinteringsverblijven/ winterrust (afhankelijk van seizoenstemperaturen)
 s = schuilplaatsen holtenbewonende standvogels

2. Terreinwerkzaamheden

Bij de ingrepen en werkzaamheden dient in beginsel de oppervlakte waar verstoring van de maaiveldzode of -oppervlakte plaatsvindt, vanwege hopen van holtenbewoners (zoogdieren, amfibieën) steeds zo beperkt mogelijk te worden gehouden, dus bijvoorbeeld geen onnodige tracés voor aanvoer van materiaal met (zwaar) materieel.

Waar desalniettemin met zwaar materieel over onverharde delen van het maaiveld moet worden gereden dient er met rijplaten voor te worden gezorgd dat de kans op instortende ondergrondse verblijfplaatsen tot een minimum wordt beperkt.

3. Voorwaarden bij start van werkzaamheden

De werkzaamheden dienen op een zodanige wijze te worden gestart dat de op de werkplek aanwezige dieren bij verstoring kunnen ontvluchten en dat bij het verdere

verloop van werkzaamheden dieren niet 'opgesloten' raken, bijvoorbeeld tussen werkzaamheden op verschillende plekken of in een afgesloten situatie (bijv. tussen verschillende werkactiviteiten of bij het dempen vissen in een doodlopende watergang).

4. Zorg voor *alle* aan te treffen dieren

Wanneer tijdens de werkzaamheden individuele dieren worden aangetroffen worden deze voorzichtig opgepakt en op een voor de soort geschikte en veilige plek in de omgeving weer weggezet. Voor ontheffingsplichtige soorten vereist dit tevens ontheffing van art. 9 en 13 Ff-wet.

5. Kappen van bomen/ verwijderen van begroeiing

Het gebruik van te kappen bomen door vleermuizen of holtengebruikende standvogels vergt toepassing van specifieke preventieve maatregelen (zie aldaar). Bovendien dient bij het verwijderen van alle begroeiing rekening te worden gehouden met mogelijk gebruik door broedende vogels welke niet mogen worden verstoord (periode ca. 1 maart tot half juli).

In aansluiting hierop vergen alle soortgroepen en daarbinnen weer veel afzonderlijke soorten specifieke, op hun eigenschappen en leefwijze afgestemde, mitigerende maatregelen. Deze worden, voor zover relevant voor het project, hieronder in algemene zin aangegeven.

Mitigerende maatregelen vissen en andere waterbewoners

Mitigerende maatregelen vanuit de wettelijke zorgplicht gelden in principe alle, óók onbeschermd, waterbewoners.

Bij werkzaamheden aan watergangen dienen bij voorkeur in de periode vanaf 1 september tot 30 november plaats te vinden, vanwege de daaraan voorafgaande voortplantingsperiode van alle soorten en de op die periode aansluitende winterrust met onder meer overwintering van kikkers in de bagger: afwijkingen vergen nadere uitwerking in het Werkprotocol.

Dergelijke maatregelen vergen het voorafgaand leegvissen van het betreffende deel van de watergang. Ook dit vergt nadere uitwerking in het Werkprotocol.

Mitigerende maatregelen amfibieën

Deze maatregelen in het kader van de wettelijke zorgplicht gelden alle dieren, ook de larven.

In aanvulling op de algemene mitigerende maatregelen dient in dit project rekening te worden gehouden met diverse amfibiesoorten en de plek waar ze kunnen worden verwacht zodat dieren bij bedreigende werkzaamheden tijdig kunnen worden verwijderd:

Gewone pad en Bruine kikker bewonen het grootste deel van het jaar een landbiotoop. Behalve op het maaiveld op allerlei plekken zoals tussen begroeiing, verschuilen dergelijke dieren, zowel volwassen als kleine jonge dieren, zich onder allerlei (afval-) materialen, takken- en composthopen maar ook in holletjes, bijvoorbeeld langs funderingsranden van bebouwing of onder sommige verhardingen (zie algemene maatregelen 3 t/m 7).

Groene kikkers leven vooral dicht nabij, langs en in het water. Bij verontrusting springen ze snel weg, bij voorkeur ook het water in. Ze foerageren ook in dichte begroeiing, soms ook wel meer dan tien meter vanaf het water.

Kleine watersalamander leeft deels in het water en deels op land, waar ze zich dan verschuilen onder allerlei materialen (zie ook Gewone pad). Op land foerageren ze tussen dichte vegetatie, bij voorkeur 's nachts.

Eieren en larven: genoemde padden en kikkers leggen hun eieren in water waar ook de larven opgroeien.

Mogelijke paddentrek:

Met alle terreinwerkzaamheden geldt dat men tijdens de voortplantingsperiode van Gewone pad tussen half maart en half april, alert moet zijn op mogelijke, altijd massaal optredende, paddentrek in het werkgebied. Daarbij trekken de padden uit alle (tuinen en) groene terreinen in de wijde omgeving naar hun voortplantingswater (jaarlijks dezelfde locatie), zoals in de onderhavige situatie mogelijk naar de aanwezige watergangen langs en op het terrein. In de oeverzone concentreren ze zich, waar massaal wordt gepaard (waarbij bij verstoring géén vluchtgedrag optreedt) en waar vervolgens ook concentraties aan eierstrengen en uitgekomen larven een aantal weken aanwezig blijven. De trekroute moet dan tenminste 2 tot 3 weken worden ontzien totdat de trek is afgelopen en vervolgens dient ook de betreffende oeverzone, afhankelijk van het temperatuurverloop, nog wel 3 weken te worden ontzien totdat de eitjes zijn uitgekomen en de larven zich hebben verspreid.

Mitigerende maatregelen Ringslang

Deze dieren kunnen zich in voorjaar, zomer en najaar overal in water maar ook op land ophouden: zonder meer met zwaar materieel door het terrein rijden leidt al gauw tot dode slangen omdat ze zich dan niet snel genoeg kunnen verwijderen.

Hoge vegetatie dient voordat met werkzaamheden wordt begonnen, eerst lopend te worden doorkruist om aanwezige dieren te verjagen en dan vervolgens direct te worden gemaaid of gesleept zodat dieren zich er niet meer zo gauw zullen begeven, danwel waardoor ze beter zichtbaar zijn en kunnen worden ontzien.

De dieren zijn zeer schuw. Dicht bij water zullen ze snel het water in vluchten, waarbij ze ook goed kunnen zwemmen en duiken: met werkzaamheden bij water kunnen de dieren niet zo snel worden verrast en bedreigd.

Mitigerende maatregelen grondgebonden zoogdieren

De wettelijke zorgplicht geldt voor alle, ook onbeschermd, dieren. Van belang daarbij is onder welke condities men dieren kan verwachten: bij grondgebonden zoogdieren betreft dat voornamelijk bewoners van ondergrondse holen of soorten die zich bij gevaar ter plaatse in de vegetatie, maar ook in holletjes direct onder de begroeiing/grasmat of tussen en onder minder goed sluitende verharding en/of in kruipruimten, verschuilen (muizensoorten, Mol).

Bij het verwijderen van begroeiing, materialen en bebouwing, maar ook vanwege graafwerkzaamheden en rijdend materieel, zal bedreiging van individuele dieren onvermijdelijk zijn, vooral van zogende jonge dieren die hun (ondergrondse) schuilplaats nog niet (kunnen) verlaten.

In beginsel wordt hiertoe met verwijderen van bebouwing en met graafwerk de *periode met zogende jongen zoveel mogelijk ontzien*, tenminste de periode *tussen maart en*

eind juli: na juli zijn de meeste jonge dieren zodanig zelfstandig en mobiel dat ze kunnen ontvluchten.

Mitigerende maatregelen vleermuizen

Niet van toepassing vanwege ontbreken mogelijkheden voor vaste verblijfplaatsen.

Mitigerende maatregelen vogels

Broedende vogels kunnen in het plangebied worden aangetroffen in begroeiing, langs of in de watergangen, aan of in de bebouwing (zoals Winterkoning in het schuurtje) en in of tussen opgeslagen materialen. Aanwezigheid van broedende vogels kan daarbij visueel soms nauwelijks worden vastgesteld.

Bedreigende werkzaamheden en broedseizoen:

Werkzaamheden waarmee broedende vogels en hun in gebruik zijnde nesten kunnen worden bedreigd of verstoord dienen binnen de verstoringzone achterwege te blijven zolang de broedende vogels daar aanwezig (kunnen) zijn.

Men moet daarbij voor het onderhavige project denken aan sloopwerkzaamheden, het verwijderen van begroeiing, werkzaamheden aan oevers en watergangen of andere werkzaamheden in de directe omgeving van broedende vogels.

Ook bouw- en inrichtingswerkzaamheden werken verstorend op vogels die in de (directe) omgeving broeden.

Indien potentieel verstorende werkzaamheden (zoals dóórbouwen) tijdens de broedtijd moeten worden gecontinueerd vergt dat preventief mitigerende maatregelen (zie hieronder). In het algemeen loopt de broedperiode van ca. begin maart tot half juli.

Doorlopende werkzaamheden tijdens de broedtijd:

Indien verstorende werkzaamheden tijdens de broedtijd onvermijdelijk zijn, moet strikt worden vermeden dat broedsels van vogels, óók in de directe omgeving van de werkzaamheden, worden verstoord. Dit vergt nadere uitwerking in het Werkprotocol.

Mitigerende maatregelen insecten en overige ongewervelde dieren

Niet van toepassing vanwege het ontbreken van beschermde soorten.

Mitigerende maatregelen vegetatieve soorten

Niet van toepassing vanwege het ontbreken van beschermde soorten.

5.3 Eindconclusie

1. Broedseizoen vogels en werkzaamheden

Sloop, opschonings- en *alle* andere werkzaamheden, óók het verwijderen van de maaiveld- en overige begroeiing, grondwerk en eventuele ophoging, dienen in het kader van de gedragscode voor broedvogels strikt buiten de broedtijd plaats te vinden, dus vóór maart of ná half juli. Indien dit niet mogelijk is dienen strikte mitigerende maatregelen te worden toegepast (zie mitigerende maatregelen § 5.2).

Daarnaast gelden nog andere gelimiteerde perioden, zie hieronder.

2. Ontheffing voor Kleine modderkruiper:
Dit is vereist voor alle werkzaamheden aan watergangen, ook het aanbrengen van oeverbescherming of realiseren van natuurvriendelijke oevers. De periode welke met werkzaamheden moet worden ontzien loopt vanaf 1 december tot eind augustus. Indien hierop afwijkingen nodig zijn (wat onder strenge voorwaarden mogelijk is) vergt dit nadere uitwerking in het Werkprotocol (zie punt 4). Dergelijke werkzaamheden vergen preventieve maatregelen (leegvissen), eveneens uit te werken in het Werkprotocol.
3. Ontheffing voor Ringslang:
Dit is vereist voor alle, ook voorbereidende, terreinwerkzaamheden terwijl ook bij de daarop volgende terrein- en inrichtingswerkzaamheden bedreiging van individuele dieren kan ontstaan vanwege de aangrenzende biotoop. Dit vergt (afhankelijk van weersomstandigheden) met name in de periode tussen februari tot september preventieve maatregelen (zie mitigerende maatregelen), uit te werken in het Werkprotocol (zie volgend punt).
4. Werkprotocol Flora en Fauna
Ontheffingsplichtige soorten vergen het opstellen van een dergelijk protocol (zie blz. 28). Dit kan pas definitief worden opgesteld nadat de bij de ontheffing behorende voorwaarden, beschikbaar zijn.
5. Aanvraag en verkrijging van ontheffing:
Dit vergt het opstellen van een Projectnota volgens voorschrift van het bevoegd gezag (Ministerie LNV, Dienst Regelingen).
Met de aanvraagprocedure is ten minste 2 maanden doch momenteel (2007/2008) naar verwachting 5 tot 6 maanden gemoeid.
Met verstorende werkzaamheden, óók ten behoeve van preventieve maatregelen uit het oogpunt van faunabescherming (zoals bijvoorbeeld preventief leegvissen van sloten e.d.), kan pas worden aangevangen wanneer de ontheffing en het Werkprotocol beschikbaar zijn.
6. Uitvoering mitigerende maatregelen:
Met het toepassen van de (overige) mitigerende maatregelen (zie § 5.2) kan het grootste deel van de natuurschade aan niet-ontheffingsplichtige soorten worden voorkómen waarmee de wettelijke zorgplicht zo optimaal mogelijk wordt ingelost.
7. Uitvoeringscondities:
Alle bij de werkzaamheden betrokkenen dienen afdoende op de hoogte te zijn van de Gedragscode en het Werkprotocol.
Op het moment dat werkzaamheden zullen starten, óók voorbereidende sloop- en opruimwerkzaamheden, dienen voor controle op het werk de juiste stukken beschikbaar te zijn (overzicht zie bladzijde 23): indien niet alle stukken aanwezig zijn zal bij controle door een daartoe bevoegd ambtenaar, wetsovertreding worden vastgesteld met sommatie tot onmiddellijk stoppen van de werkzaamheden.
8. Gunstige staat van instandhouding en procedure W.R.O.
De aanwezige habitat in het plangebied heeft een sterk ruderaal karakter: het is intensief in gebruik als boomkwekerij. Mogelijk te verwachten ontheffingsplichtige

soorten op land betreft hier slechts beperkt 'deelgebruik' vanuit de omgeving waar geschikt leefgebied aanwezig is.

Bovendien zijn er in de wijde omgeving voldoende alternatieve mogelijkheden voor vergelijkbaar 'deelgebruik'.

Met betrekking tot eventuele werkzaamheden aan de watergangen is de kans op natuurschade ondanks de ontheffingsplicht gering.

Deze condities worden, met inachtneming van de juiste, nader uit te werken maatregelen *niet* zodanig geacht dat met de voorgenomen ruimtelijke ingreep de gunstige staat van instandhouding van enige soort in gevaar zou kunnen komen.

Er bestaat daarmee ook geen enkele twijfel dat een eventueel noodzakelijke ontheffing in het kader van de Flora- en Faunawet zal kunnen worden verstrekt.

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

- Arcadis (2006). Gedragscode Flora- en Faunawet voor de Bouw- en Ontwikkelsector. In opdracht van Bouwende Nederland en NEPROM, 2 november 2006, aangepast op goedkeuringsbesluit van de Minister van 22 december 2006.
- Aptroot/ A. (1998), C.M. van Herk, H.F. van Dobben, P.P.G. van den Boom, A.M. Brand en J.L. Spier: Bedreigde en kwetsbare Korstmossen in Nederland: basisrapport met voorstel voor de rode lijst. Buxbaumiella 46.
- Bergers/ P.J.M. (1997): Kleine zoogdieren inventariseren: het kan efficiënter. Zoogdier 8(3):3-7.
- Bergers/ P.J.M. (1998), M. La Haye, M. Moerdijken, W. Nieuwenhuizen: Habitatkwaliteit voor de Noordse woelmuis in Nederland. Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, Wageningen. IBN-Rapport 364, ISSN: 0928-6888.
- Bergmans/ W. (1986) en A. Zuiderwijk: Atlas van de Nederlandse Amfibieën en Reptielen en hun bedreiging. Vijfde herpetogeografisch verslag (with English summaries). KNNV, Hoogwoud; Lacerta. Uitgeverij KNNV, Hoogwoud. Uitgave nr. 39. ISSN 0169-5355.
- Bink/ F.A. (1992). Ecologische Atlas van de Dagvlinders van Noordwest-Europa.
- Bos/ F. (2006), M. Bosveld, D. Groenendijk, C. van Swaay, I. Wynhoff, De Vlinderstichting. De Dagvlinders van Nederland, verspreiding en bescherming. Nederlandse Fauna 7, Leiden. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey - Nederland
- Broekhuizen/ S. (1992), B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk en J.B.M. Thissen (red.): Atlas van de Nederlandse Zoogdieren. Stichting Uitgeverij KNNV, Utrecht.
- Creemers/ R.C.M. (1996): Bedreigde en kwetsbare Reptielen en Amfibieën in Nederland. Basisrapport met voorstel voor de Rode Lijst.
- DLG 2006, intern werkkader. Handreiking Flora- en faunawet, versie 1.0-31 oktober 2006. Dienst Landelijk Gebied.
- Dijk/ A.J. van (2004): Handleiding Broedvogel Monitoring Project. SOVON (i.s.m. CBS), Beek-Ubbergen.
- Dijkstra/ V.V.A. (1997). Belangrijke zoogdiergebieden in Nederland. Mededeling 37 van de Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VVZ). Rapport in opdracht van het Ministerie van LNV, Directie Natuurbeheer.
- Dijkstra/ Klaas-Douwe B. (2002), Vincent J.Kalkman, Robert Ketelaar, Michiel J.T. van der Weide: De Nederlandse Libellen (Nederlandse Fauna 4). KNNV Uitgeverij.

- Dort/ Klaas van (2002), Chris Buter en Paul van Wielink. Veldgids Mossen. Stichting Uitgeverij KNNV, Utrecht.
- Drost/ M.B.P. (1992), H.P.J.J. Cuppen, E.J. van Nieuwkerken, M. Schreijer. De Waterkevers van Nederland. Uitgeverij K.N.N.V., Utrecht.
- Emmerik/ dr. Willie A.M. van (2006), dr. Hendrik W. de Nie. De Zoetwatervissen van Nederland. Ecologisch bekeken. Vereniging sportvisserij Nederland, Bilthoven.
- Gerhardt/ Ewald (1997/1999): De grote Paddestoelengids. Tirion uitgevers, Baarn.
- Gittenberger/ E. (2004), A.W. Janssen, W.J. Kuijper, J.G.J. Kuiper, T. Meijer, G. van der Velde, J.N. de Vries en G.A. Peeters. De Nederlandse Zoetwatermollusken (Nederlandse Fauna 2). Uitgeverij KNNV, Utrecht.
- GroenTeam 2004. 'Natuurtoets t.b.v. projectgebied Oude Tol West' te Reeuwijk-Brug, oktober 2004.
- GroenTeam 2005. 'Bosstroken', Natuurtoets t.b.v. 3 locaties te Reeuwijk-Brug, 5 september 2005.
- GroenTeam 2007. Natuurinventarisatie en toets Flora- en faunawet t.b.v. uitvoering Waterbesluit 2004 in Polder Reeuwijk blok 1 en 5 van Peilvak 31. Hoogheemraadschap van Rijnland, september 2007.
- GroenTeam 2007. Natuurtoets voor bouwlocatie De Andel te Reeuwijk-Brug, 12 november 2007.
- Groenveld/ A. (2001) en G. Smit. Handleiding voor het Monitoren van Amfibieën in Nederland. RAVON Werkgroep Monitoring, Amsterdam.
- GS van Zuid Holland, maart 2005. Nota Regels voor Ruimte.
- Haarsma/ A.J. (2003). Meervleermuizen nemen heel Zuid-Holland over. Resultaten van een tweede jaar telemetrie onderzoek aan vleermuizen in Nederland. Zoogdier 14(4):18-21
- Herk/ Kok van (2004) en André Aptroot. Veldgids Korstmossen. KNNV Uitgeverij, Utrecht en Kok van Herk & André Aptroot, Soest 2004.
- Het Natuurloket, databank juli 2008. www.natuurloket.nl
- Hustings/ Fred (2002) en Jan-Willem Vergeer. Atlas van de Nederlandse Broed-vogels. Nederlandse Fauna 5. SOVON, Uitgeverij K.N.N.V. te Utrecht.
- Kapteyn/ Kees (1995). Vleermuizen in het Landschap. Schuyt en Co/ Provincie Noord-Holland, Haarlem.

- Kleukers/ Roy (2004), Erik van Nieuwkerken, Baudewijn Odé, Luc Willemse, Walter van Wingerden. De Sprinkhanen en Krekels van Nederland (Nederlandse Fauna 1). KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Kreutz/ C.A.J. (2000) en H. Dewker. De Orchideeën van Nederland, ecologie, verspreiding, bedreiging en beheer. Uitgave van B.J. Seckel & C.A.J. Kreutz, Raalte en Landgraaf.
- Limpens/ H.J.G.A. (1997), K. Mostert en W. Bongers: Atlas van de Nederlandse Vleermuizen. Onderzoek naar verspreiding en ecologie. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- LNV 2001 (Ministerie van): Beschermingsplan Groene Glazenmaker 2002-2006. Directie Natuurbeheer Rapport nr. 2001/015
- LNV 2004 (Ministerie van), Regeling van de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit houdende vaststelling van Rode Lijsten Flora en Fauna.
- LNV 2005 (Ministerie van), Regeling van de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit: brochure 'Buiten aan het werk ? Houd tijdig rekening met beschermde dieren en planten !' (n.a.v. AMvB art. 75 Ff-wet).
- Meijden/ Ruud van der (2000), Boudewijn Odé, Kees (C.)L.G. Groen, Flip (J.P.)M. Witte en Dick Bal. Bedreigde en kwetsbare Vaatplanten in Nederland, Basisrapport met voorstel voor de Rode Lijst. Gorteria 26-4, 15 juni 2000.
- Mosterd/ Kees (1995). Kleine Zoogdieren in Zuid-Holland, nieuwe gegevens uit braakballen. VZZ blad Zoogdier, 1995 6 (2).
- Nauta/ Marijke M. (1995) en Else C. Vellinga: Atlas van de Nederlandse Paddestoelen. A.A. Balkema Uitgevers, Rotterdam.
- Nie/ H.W. de (1996): Atlas van de Nederlandse Zoetwatervissen. Media Publishing, Doetinchem.
- Nie/ H.W. de (1998) en G. van Ommering: Bedreigde en kwetsbare Zoetwater-vissen in Nederland. Toelichting op de Rode Lijst. Rapportnr. 33. IKC Natuurbeheer Wageningen.
- Nöllert/ Andreas (2001) en Christel Nöllert. Amfibieëngids van Europa. Tirion Uitgevers te Baarn.
- Odé/ B. (1997). Bedreigde en kwetsbare Sprinkhanen en Krekels in Nederland. Nederlandse Faunistische Mededelingen.
- Peeters/ T.M.J. (2004), C. van Achterberg, W.R.B. Heitmans, W.F. Klein, V. Lefeber, A.J. van Loon, A.A. Mabelis, A. Nieuwenhuijsen, M. Reemer, J. de Rond, J. Smit, H.H.W. Velthuis. De Wespen en Mieren van Nederland (Nederlandse Fauna 6).

Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, Leiden, KNNV Uitgeverij, Utrecht & European Invertebrate Survey-Neder-land, Leiden.

Provinciale Staten Zuid-Holland (1997). Ontwerpbesluit compensatiebeginsel nummer 4625.

Ravon 27 (2007), uitgave december, jaarverslag/ waarnemingenoverzicht tot 2006.

REG 1979, Richtlijn van de Raad van Europese Gemeenschappen inzake het behoud van de vogelstand (Vogelrichtlijn, EEG 79/409, 2 april 1979).

REG 1992/1997, Richtlijn van de Raad van Europese Gemeenschappen inzake de instandhouding van de natuurlijke Habitats en de wilde Flora en Fauna (Habitatrichtlijn, EEG 92/43, laatstelijk gewijzigd 1997).

Siebelink/ Bart (2003) & Arjan van der Lugt. Schaduw verdrijft Ringslang uit Gouds biotoop. Ravon 16 - 6(1) 2003.

Staatsblad 2004/501, publicatie AMvB art. 75 Ff-wet, houdende wijziging van een aantal algemene maatregelen van bestuur in verband met wijziging van art. 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen.

Stumpel/ Ton (2006) en Henk Strijbosch. Veldgids amfibieën en reptielen. KNNV Uitgeverij, Utrecht 2006

Vogelbescherming 2004. 'Gedragscode zorgvuldig bosbeheer 2004', opgesteld door Vogelbescherming Nederland te Zeist en Het Bosschap te Zeist, goedgekeurd 10 januari 2005 door de Minister van LNV (zie site LNV).

Vries/ Henk de (2003), Robert Ketelaar, Victor Mensing, Kees Mostert. De Groene Glazenmaker in Zuid-Holland. Vlinderstichting Rapport VS2003.018.

Weeda/ drs. E.J. (1985-1994), R. Westra, Ch. Westra, T. Westra. De Nederlandse ecologische flora, wilde planten en hun relaties. Uitgave IVN i.s.m.de VARA en de VEWIN.

Wynhoff/ I. (1995) en C.A.M. van Swaay. Bedreigde en kwetsbare Dagvlinders in Nederland. Basisrapport met voorstel voor de Rode Lijst. De Vlinderstichting, Wageningen.

GEBRUIKTE TERMEN EN AFKORTINGEN

adult

aanduiding volwassen exemplaar van diersoorten;

A.I.D.

Algemene Inspectiedienst, controle- en opsporingsdienst Ministerie van LNV welke zich bezighoudt met de handhaving van de wet- en regelgeving van LNV.

AMvB art. 75 Ffwet

een Algemene Maatregel van Bestuur, in dit geval met betrekking tot art. 75 van de Flora- en faunawet, waarin de wetgeving nader wordt uitgewerkt (zie ook LNV 2005);

biotoop

de leefomgeving van één bepaalde planten- of diersoort (RIN 1984); de gehele samenhangende leefomgeving van een planten- of diersoort; het landschaps- of vegetatietype waarin een soort thuishoort; woonplaats van een levensgemeenschap (Emmerik 2006);

compenserende maatregelen

te treffen maatregelen waarbij in ruil voor het bewerkstelligen van natuurschade op de ene plaats vervangende natuurwaarden elders worden gecreëerd;

detritus

dode organische deeltjes in het water, afkomstig van planten en dieren;

fauna

dierlijke organismen waaronder bijvoorbeeld zoogdieren, vogels, vissen, amfibieën, reptielen, insecten en andere ongewervelden;

flora

plantaardige organismen zoals houtgewassen, kruidachtige gewassen, grassen, waterplanten e.d.;

Ffwet

Flora- en faunawet welke onder meer de beschermingskaders met juridische verboden, verplichtingen, voorwaarden en toestemmingen biedt voor (het omgaan met) flora en fauna;

foerageren

naar voedsel zoeken;

habitat

woonplaats van een bepaalde soort;

Habitatrichtlijn, HR-soorten

soorten planten of dieren welke zijn opgenomen in de verschillende Bijlagen van de Europese habitatrichtlijn:

Bijlage II: dier- en plantensoorten van communautair belang voor de instandhouding waarvan aanwijzing van speciale beschermingszones vereist is;

Bijlage IV: dier- en plantensoorten van communautair belang die strikt moeten worden beschermd;

Bijlage V: soorten waarvoor bij de exploitatie (bijv. kikkerbiljetjes) een beheersplan vereist is (wat hier echter niet het geval is);

P: prioritaire soort.

imago

de uiteindelijke verschijningsvorm van libellen, de vorm waarin ze zich voortplanten;

juveniel

aanduiding jong exemplaar van diersoorten;

kilometerhok, kmhok

een hok van 1 x 1 kilometer (zie ruitennet op topografische kaarten 1 : 25.000/ 1 : 50.000);

larve(n)

een tussenstadium in de ontwikkeling van amfibieën en libellen tussen eitjes en 'voortplantingsvorm';

LNV

het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit;

maaiveld

al of niet begroeide bovenkant/ oppervlakte van het terrein;

mitigeren/ mitigerende maatregelen

het zodanig aanpassen van een (plan voor een) ingreep of uitvoeringswijze (met eventuele specifieke maatregelen of voorwaarden) dat de negatieve effecten op de natuur ('natuurschade') tot een minimum worden beperkt of worden voorkomen;

natuurschade

de schade welke door werkzaamheden aan ter plaatse voorkomende (individuen van) beschermde soorten planten en dieren en vaste verblijf- en voortplantingsplaatsen daarvan, wordt toegebracht door bedreiging, verwonding, beschadiging of aantasting van de leefomgeving of specifieke biotoopomstandigheden;

ongewervelde soorten

diersoorten zónder dan wel met een uitwendig skelet, zoals weekdieren, kevers, mieren en insecten;

onthefing (Ff-wet)

een in het kader van de Flora- en faunawet aangegeven toestemming tot onder meer het verstoren of (per ongeluk, onvermijdelijk,) doden van beschermde dieren en/of vernietigen van beschermde planten en hun groeiplaats welke bescherming in genoemde wet wordt geregeld;

organisme

behorende tot de levende natuur (plant, dier etc.);

paaieren, paaiplaats, paaiperiode

op de voortplanting van vissen betrekking hebbende;

pioniersoort

een planten- of diersoort die dynamische milieu's (zie aldaar), als leefomgeving preferereert en ook snel en/of over grotere afstand een nieuw leefgebied kan koloniseren;

Ravon

Reptielen, Amfibieën en Vissen Onderzoek Nederland;

Rode Lijst, RL-soorten

soorten planten of dieren die zijn vermeld op een gepubliceerde lijst van in Nederland bedreigde dier- of plantensoorten (zie literatuur);

ruderaal, ruderaal terreinen

terreinen welke sterk door menselijk gebruik zijn beïnvloed; bouwrijpe terreinen, ophogingen, braakliggende terreinen, agrarische gronden enz.

standvogel

vogelsoort die het gehele jaar rond in hetzelfde territorium verblijft.

territoriumindicerend gedrag

zang van zangvogels waarmee een territorium wordt afgebakend waarbinnen zal worden gebroed, dan wel, waarbinnen reeds wordt gebroed;

uurhok

een hok van 5 x 5 kilometer = 25 kilometerhokken (zie ruitennet op topografische kaarten 1 : 25.000/ 1 : 50.000)

vaste verblijfplaatsen (Ff-wet)

zomer-, winter- of paarverblijfplaatsen en foerageerplekken van vleermuizen, of schuil- en broedplaatsen van holtenbewonende standvogels, welke jaar-lijks opnieuw als zodanig worden gebruikt;

vergunning (Nb-wet)

een in het kader van de Natuurbeschermingswet aangegeven toestemming van gedeputeerde staten om in of buiten het beschermde natuurmonument handelingen te verrichten die schadelijk kunnen zijn voor het natuurschoon, de natuurwetenschappelijke betekenis of voor dieren en planten in het beschermde natuurmonument of die het beschermd natuurmonument ontsieren.

vigeren, vigerend

van kracht zijn, geldend;

vliegvlug

het moment waarop jonge vogels of vleermuizen op eigen kracht het nest kunnen verlaten en kunnen gaan foerageren;

Vogelrichtlijn, VR-soorten

vogelsoorten die zijn opgenomen in de Europese Vogelrichtlijn; volgens het Europese recht wijzen de lidstaten beschermingszones aan om voor alle aangewezen soorten een voldoende gevarieerdheid van leefgebieden en een voldoende omvang ervan te beschermen om populaties van deze soorten in stand te kunnen houden;

vrijstelling

een in het kader van de Flora- en faunawet geregelde toestemming tot onder meer het verstoren of (per ongeluk, onvermijdelijk,) doden van beschermde dieren en/of vernietigen van beschermde planten en hun groeiplaats welke bescherming in genoemde wet wordt geregeld, *voor bepaalde categorieën werkzaamheden en onder voorwaarden* (AMvB art. 75 Ffwet; zie ook LNV 2005).

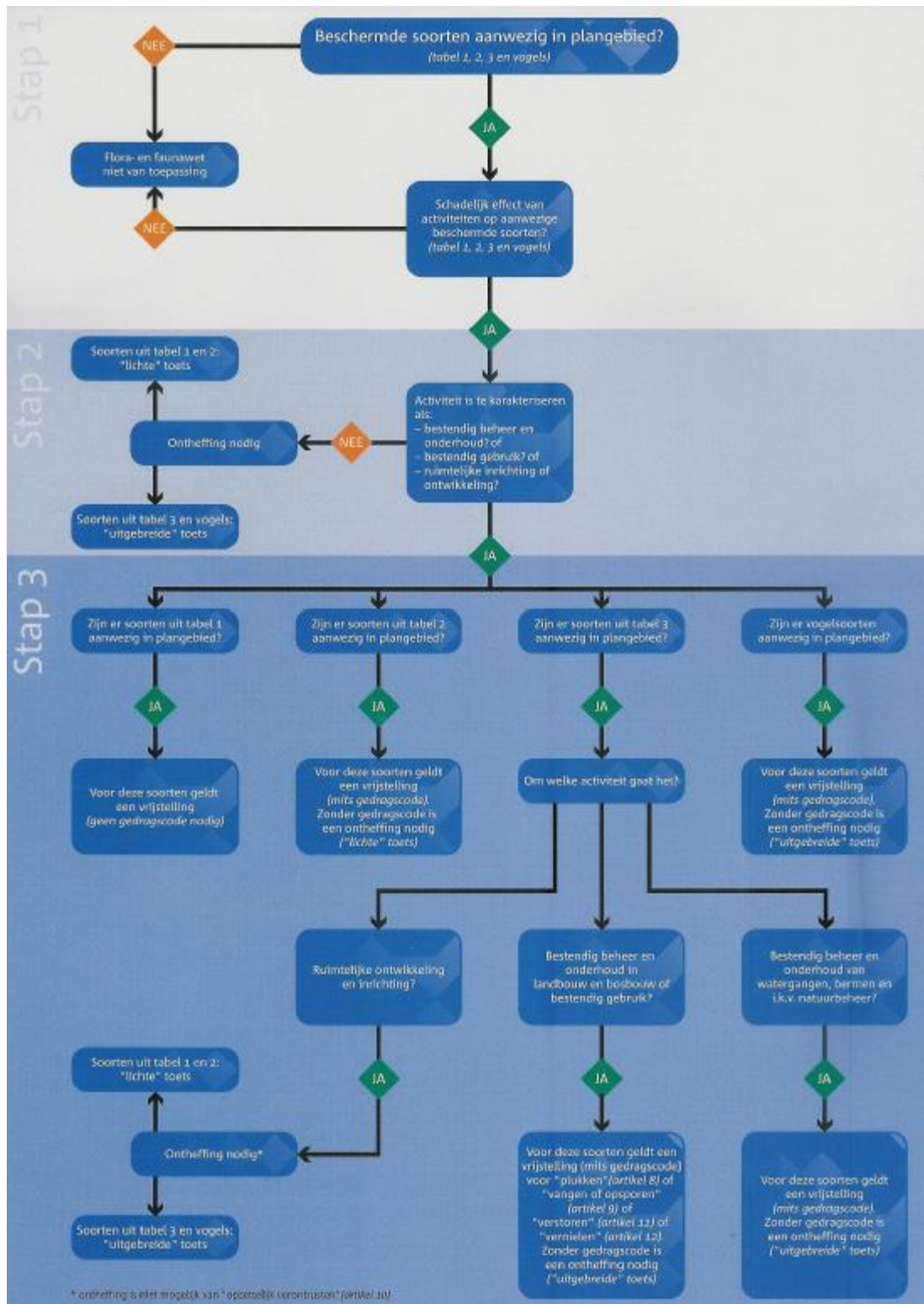
zode

de met kruidachtigen en/of met gras begroeide bovenlaag van het maaiveld inclusief wortelzone;

zorgplicht

de in de Ffwet vastgelegde plicht (art. 2 Ffwet) dat iedereen voldoende zorg in acht moet nemen voor alle in het wild voorkomende dieren (en dus niet alleen de beschermde) en hun leefomgeving. Dit is een algemene fatsoenseis die voor iedereen geldt. Overigens geldt de zorgplicht ook voor planten (LNV 2005);

BIJLAGE 1 BEOORDELINGSSCHEMA HANDELWIJZE FF-WET

BIJLAGE 2 - PLANKAART

